

ORIGINAL ARTICLE

Sustainable Development Model of Sport Tourism of the Islamic Republic of Iran: Grounded Theory Based on Upstream Documents

Hamid Reza Amini Komijani¹, Abolalfazl Farahani², Mahmood Godarzi³, Leila Ghorbani⁴

1. Ph.D. student of strategic management in sports organizations, Payam Noor University, Tehran, Iran

2. Professor of Sports Management, Department of Sports Sciences, Payam Noor University, Tehran, Iran

3. Professor of Sports Management, Faculty of Sports Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran

4. Assistant Professor of Sports Management, Department of Sports Sciences, Payam Noor University, Tehran, Iran.

Correspondence

Hamid Reza Amini Komijani
Email:
aminikhamid@gmail.com

How to cite

Amini Komijani, H. R., Farahani, A., Godarzi, M. & Ghorbani, L. (2023). Sustainable Development Model of Sport Tourism of the Islamic Republic of Iran: Grounded Theory Based on Upstream Documents. *Economic Growth and Development Research*, 13(51), 65-94

ABSTRACT

The aim was to develop a paradigm model of sustainable development of sports tourism in Iran based on upstream documents. The study is fundamental and exploratory, which was performed by documentary method and qualitative content analysis using grounded theory method. The content analysis started with the constitution and 9 upstream documents were analyzed until the subject saturation was reached. Axial coding formed 319 open codes, 83 sub-categories and 26 main categories, and the formation of a communication network between them determined the central phenomenon, causal conditions, contextual conditions, intervening conditions, strategies and consequences. The sustainable development of sports tourism was chosen as the central phenomenon and the model was compiled by communicating with other main categories. Causal conditions including the independence of the government budget from public wealth and anthropological foundations, background conditions including social considerations, stakeholder participation, policy and planning and resistance economy, intervening conditions including desirable governance, Iranian-Islamic culture and identity, national and international solidarity, financing, The structure of society, sense of place and attention to historical requirements were in development. Strategies include marketing, infrastructure development of welfare and accommodation services, transportation management, management of sports tourism facilities and businesses, environmental management, management and training of tourism human resources, protection of sports tourism resources, and management of science, technology and innovation. And the outcomes included "sustainability of environment, natural resources and energy", development of peace, balanced development, and well-being of the host community. The developed model can be implemented using legal protection.

KEY WORDS

Grounded Theory, Paradigm Model, Sustainable Development of Sports Tourism, Sports Tourism, Upstream Documents.

پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی

«مقاله پژوهشی»

الگوی توسعه پایدار گردشگری ورزشی جمهوری اسلامی ایران: نظریه پردازی داده بنیاد براساس اسناد بالادستی

حمیدرضا امینی کمیجانی^۱، ابوالفضل فراهانی^۲، محمود گودرزی^۳، لیلا قربانی^۴

چکیده

هدف مطالعه حاضر تدوین الگوی فرایندی توسعه پایدار گردشگری ورزشی ایران بر اساس اسناد بالادستی بود. این مطالعه بنیادی و اکتشافی است که به روش اسنادی و تحلیل محتوای کیفی و با استفاده از روش نظریه پردازی داده بنیاد انجام شد. تحلیل محتوی با قانون اساسی آغاز شد و تا زمان رسیدن به اشباع موضوعی ۹ سند بالادستی تحلیل شدند. کدگذاری محوری ۳۱۹ کد باز، ۸۳ مقوله فرعی و ۲۶ مقوله اصلی را تشکیل داد و ایجاد شبکه ارتباطی بین آنها پدیده محوری، شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها مشخص کرد. توسعه پایدار گردشگری ورزشی به عنوان پدیده محوری انتخاب و با برقراری ارتباط بین سایر مقوله‌های اصلی الگو تدوین شد. شرایط علی شامل استقلال بودجه دولت از ثروت‌های عمومی و مبانی انسان‌شناختی، شرایط زمینه‌ای شامل ملاحظات اجتماعی، مشارکت ذی‌نفعان، سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی و اقتصاد مقاومتی، شرایط مداخله‌گر شامل حکمروایی مطلوب، فرهنگ و هویت ایرانی-اسلامی، همبستگی ملی و بین‌المللی، تأمین مالی، ساخت‌یافتگی جامعه، حس مکان و توجه به مقتضیات تاریخی در توسعه بود. راهبردها شامل بازاریابی، توسعه زیرساخت‌های خدمات رفاهی و اقامتی، مدیریت حمل و نقل، مدیریت تأسیسات و کسب و کارهای گردشگری ورزشی، مدیریت محیط زیست، مدیریت و آموزش منابع انسانی گردشگری، حفاظت از منابع گردشگری ورزشی، و مدیریت علم، فناوری و نوآوری، و پیامدها شامل «پایداری محیط زیست، منابع طبیعی و انرژی»، توسعه صلح، توسعه متوازن، و رفاه جامعه میزبان بودند. الگوی تدوین شده قابلیت اجرا با بهره‌گیری از حمایت قانونی را دارد.

واژه‌های کلیدی

گردشگری ورزشی، توسعه پایدار گردشگری ورزشی، الگوی فرایندی، نظریه پردازی داده بنیاد، اسناد بالادستی.

۱. دانشجوی دکتری مدیریت راهبردی در سازمان‌های ورزشی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.
۲. استاد مدیریت ورزشی، گروه علوم ورزشی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.
۳. استاد مدیریت ورزشی، دانشکده علوم ورزشی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
۴. استادیار مدیریت ورزشی، گروه علوم ورزشی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

نویسنده مسئول:

حمید رضا امینی کمیجانی
رایانامه:

aminikhamid@gmail.com

استناد به این مقاله:

امینی کمیجانی، حمیدرضا، فراهانی، ابوالفضل، گودرزی، محمود و قربانی، لیلا. (۱۴۰۲). الگوی توسعه پایدار گردشگری ورزشی جمهوری اسلامی ایران: نظریه پردازی داده بنیاد براساس اسناد بالادستی. فصلنامه علمی پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی، ۱۳(۵۱)، ۶۵-۹۴.

https://egdr.journals.pnu.ac.ir/article_9170.html

۱- مقدمه

تفکر توسعه در جهان از چشم‌انداز محدود و سنتی رشد اقتصادی به مفهوم گسترده‌تر توسعه جایگزین تغییر کرده است. رویکرد توسعه جایگزین یک رویکرد منبع محور است که نگرشی از پایین به بالا دارد و تمرکز آن بیشتر بر ملاحظات انسانی و محیطی است (ضرغام بروجنی و صداقت، ۱۳۹۷: ۳۶). رویکرد توسعه جایگزین حامی توسعه درون‌زا است که بر اساس آن شروع توسعه از درون هر جامعه است و هدایت آن نیز براساس نیازهای جامعه انجام می‌شود و نه تحمیل سایر کشورها. الگوی توسعه جایگزین از اواخر دهه ۱۹۸۰ به عنوان الگوی توسعه پایدار شناخته شد. توسعه پایدار دارای سه اصل است: پایداری اقتصادی، پایداری اجتماعی- فرهنگی و پایداری بوم‌شناختی (حاتمی‌نژاد و عیوضلو، ۱۳۹۵: ۱۲). طی سال‌های ابتدایی قرن بیست و یکم رشد اقتصادی اکثر کشورهای صنعتی در بخش خدمات بوده و یکی از بزرگ‌ترین بخش‌های صنعت خدمات، مسافرت و گردشگری است (تیوبالد، ۲۰۰۵: ۵).

با توجه به شکل‌گیری مفهوم توسعه پایدار، صنعت گردشگری نیز همانند سایر صنایع به دنبال الگویی جهت حرکت به سمت پایداری است (لی و ناپال، ۲۰۰۶: ۱۱۱۸). در توسعه پایدار گردشگری توازن و تعادل، حفظ ارزش‌ها و کیفیت اخلاقیات و اصول اقتصادی و نیز مزیت‌های اقتصادی همه به همراه هم دیده می‌شود و توسعه‌ای متعادل و همه‌جانبه جایگزین توسعه اقتصادی صرف شود. گردشگری پایدار همان مفاهیم توسعه پایدار را در بر دارد که به بهره برداری پایدار از منابع طبیعی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی ضمن حفظ آنها برای نسل فعلی و آینده تأکید دارد و در دنیای امروز، بر این نوع گردشگری بیش از پیش تأکید می‌شود (ناصر و تقوی، ۱۳۹۸: ۲۹). توسعه پایدار صنعت گردشگری می‌تواند محرک بسیار سودمندی برای توسعه اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی به شمار رود (سوادی، ۱۳۹۹: ۱۹۴) و توسعه پایدار گردشگری می‌تواند انواع گردشگری از جمله گردشگری ورزشی را شامل شود.

صنعت گردشگری دارای انواع مختلفی است. گردشگری ورزشی گونه‌ای از گردشگری است که در میان انواع گردشگری بیش‌ترین و سریع‌ترین رشد را در بازار دارد (هنرور و همکاران، ۱۳۸۷: ۳۲) و حتی خود این نوع گردشگری باعث

تولید و رونق سایر گردشگری‌ها می‌شود. همچنین میزان پولی که هر گردشگر ورزشی در مقصد برای خرید خدمات و کالا خرج می‌کند دو برابر مقدار گردشگران عادی است و به طور کلی گردشگری ورزشی حدود ۱۰ درصد از کل بازار گردشگری جهانی را به خود اختصاص می‌دهد (مارومو و همکاران^۱، ۲۰۱۵: ۳-۵). از طرف دیگر ورزش یکی از فعالیت‌های مهم گردشگران در مقاصد گردشگری است (قطنیان و همکاران، ۲۰۱۳: ۲۵۹۸) و صرف نظر از دلایل سفر، گردشگران ترجیح می‌دهند سفر خود را با فعالیت‌های تفریحی و ورزشی همراه کنند (گوزالوا^۲ و همکاران، ۲۰۱۴: ۹۳).

گردشگری ورزشی اصطلاحی است که دامنه وسیعی از فعالیت‌ها را در خود جای می‌دهد. کورتزمن^۳ گردشگری ورزشی را استفاده از ورزش به عنوان وسیله‌ای برای فعالیت‌های گردشگری تعریف می‌کند (کورتزمن، ۲۰۰۵: ۴۹) و حال آن را مسافرت با دلایل غیرتجاری برای شرکت در فعالیت‌های ورزشی یا مشاهده فعالیت‌های ورزشی به دور از منطقه زندگی تعریف می‌کند (گیسون، ۱۹۹۸: ۴۸). هادسون گستره توصیف گردشگری ورزشی را شامل مسافرت از محل زندگی اولیه شخص برای شرکت در فعالیت‌های ورزشی، برای اهداف تفریحی یا رقابتی، سفر برای تماشای ورزش در سطح محلی یا نخبگی و سفر برای بازدید از جاذبه‌های ورزشی مانند موزه ورزشی می‌داند (هادسون، ۲۰۰۳: ۲). مشاهده می‌شود که گردشگری ورزشی تنها رویدادهای ورزشی بزرگ را شامل نمی‌شود و گستره وسیعی از انواع فعالیت‌ها را در برمی‌گیرد که بخشی از آن می‌تواند در طبیعت به شکل گردشگری تفریحی و یا رقابتی در قالب انواع گردشگری ورزشی مرتبط با طبیعت انجام شود که متناسب با جاذبه‌های گردشگری ایران است. از نظر جذابیت‌های گردشگری ایران در بین ده کشور اول جهان قرار دارد (قیامی‌راد و همکاران، ۱۳۸۷: ۵۲) و هنرور و همکاران، ۱۳۸۷: ۳۲) و از نظر جذابیت‌های طبیعی به خاطر سواحل، کوه‌ها، دریاچه‌ها، جنگل‌ها و بیابان‌های زیبا و منحصر به فرد، رتبه پنجم جهان را به خود اختصاص داده است (زاعی، ۱۳۸۴: ۲۵). این جاذبه‌ها منابع مناسبی برای توسعه گردشگری ورزشی مرتبط با جاذبه‌های طبیعی هستند. با این وجود بررسی جایگاه ایران در جذب گردشگر به طور عام و

1. Marumo, Lubbe, & Pelsler

2. Gozalova

3. Kurtzman

پایدار کشور گردد.

۲- ادبیات و پیشینه پژوهش

۱-۲- مبانی نظری پژوهش

در ابتدای این بخش به تعریف و بررسی توسعه پایدار می‌پردازد و در ادامه روند توسعه گردشگری آورده شده است و با توجه به اینکه گردشگری ورزشی زیر مجموعه طبقه کلی صنعت گردشگری است ادبیات مرتبط به توسعه پایدار گردشگری بعد از آن بیان شده است که دربرگیرنده گردشگری ورزشی نیز می‌شود. در انتها نظریه‌های توسعه توضیح داده شده است.

۲-۱-۱- توسعه پایدار

بروندلند^۱ (۱۹۸۷) پایداری را "تأمین نیازهای نسل حاضر بدون به خطر انداختن توانایی نسل‌های آینده در تأمین نیازهای خود" تعریف کرد و نیازهای اساسی پایداری شش مورد اعلام کرد: الف) اتخاذ یک رویکرد کل‌نگر به برنامه‌ریزی راهبردی؛ ب) حفاظت از محیط زیست (تنوع زیستی) و میراث ساخته شده توسط بشر؛ ج) حفظ فرایندهای اکولوژیکی اساسی؛ د) تسهیل و تهمیج مشارکت عمومی؛ ه) اطمینان از تداوم بهره‌وری در آینده بلندمدت؛ و) ایجاد سطح بهتری از عدالت و فرصت در بین کشورهای مختلف. بروندلند پایداری را "تأمین نیازهای نسل حاضر بدون به خطر انداختن توانایی نسل‌های آینده در تأمین نیازهای خود" تعریف کرد (فلچر^۲ و همکاران، ۲۰۱۸: ۲۲۳).

طرفداران پایداری را می‌توان به دو مکتب فکری تقسیم کرد: حامیان قوی یا کامل پایداری و حامیان ضعیف یا ناکامل پایداری. منابعی را که در معرض تخریب یا تحلیل قرار دارند به طور ساده می‌توان در چهار نوع طبقه سرمایه دسته‌بندی کرد: ۱) بشری - جمعیتی، رفاه، بهداشت، نیروی کار، آموزش و مهارت. ۲) سرمایه مادی - مولد مانند ماشین آلات، تجهیزات، ساختمان‌ها. ۳) محیطی - صنایع دستی و منابع طبیعی، تنوع زیستی. ۴) فرهنگی-اجتماعی، رفاه، پیوستگی اجتماعی، توانمندسازی، برابری، میراث فرهنگی. بر اساس طرفداران ضعیف پایداری کل سرمایه (یعنی مجموع هر چهار

گردشگر ورزشی به طور خاص، با ظرفیت‌های موجود هم‌خوانی ندارد و بهره‌برداری مناسب از این ظرفیت‌ها انجام نشده است. به نظر می‌رسد یکی از علل عمده عدم استفاده صحیح از این ظرفیت‌های بی‌نظیر، درآمدهای نفتی و اتکالی کشور به آن است که موجب غفلت از برنامه‌ریزی مناسب برای توسعه گردشگری و گردشگری ورزشی به عنوان راهکاری برای توسعه جایگزین شده است. در شرایط سیاسی و اقتصادی حال حاضر کشور که درآمدهای نفتی کاهش قابل توجهی داشته و موجب مشکلات بسیاری در کشور شده است راه برون‌رفت از وضع موجود با توجه به تأکیدات مسئولین نظام قطع وابستگی کشور به درآمدها و اقتصاد نفتی، و اجرای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی است. با توجه به نتایج مطالعات انجام شده که برخی از آنها ارتباط بین توسعه گردشگری و اقتصاد مقاومتی را تایید کرده‌اند (نعیمی مجد و نعیمی مجد، ۱۳۹۸: ۲۰۱) و گردشگری را با شاخص‌های اقتصاد مقاومتی همسو دانسته و رشد این صنعت را موجب کاهش وابستگی به اقتصاد تک محصولی نفت می‌داند (جهانیان، ۱۳۹۵: ۱۵۶) و با عنایت به مزیت‌های توسعه گردشگری ورزشی و وجود ظرفیت‌های توسعه آن در کشور، بهره‌گیری از صنعت گردشگری ورزشی در ایران، می‌تواند نقش مهمی در طی کردن مسیر رشد و توسعه اقتصادی متکی بر منابع و ظرفیت‌های داخلی داشته باشد و شاخص‌هایی مانند جذب درآمد بیشتر نسبت به هر گردشگر و علاقه گردشگران به انجام فعالیت‌های ورزشی در هنگام سفر، و همچنین نقش گردشگری ورزشی در تولید و رونق گردشگری موجب می‌شود تا برنامه‌ریزی برای توسعه گردشگری ورزشی به شکلی که تأمین منافع نسل حاضر منافع آینده را در معرض خطر قرار ندهد ضروری به نظر برسد. داشتن الگوی مناسب برای توسعه پایدار گردشگری ورزشی می‌تواند یکی از گام‌های اساسی در این مسیر باشد و در صورتی که این الگو متکی بر اسناد بالادستی کشور باشد قابلیت اجرایی آن بیشتر خواهد بود. با توجه به اینکه با بررسی نویسندگان چنین الگویی برای توسعه پایدار گردشگری ورزشی مشاهده نشد، این پژوهش در پی یافتن الگویی برای توسعه پایدار گردشگری ورزشی جمهوری اسلامی ایران بر اساس اسناد بالادستی است تا با داشتن حمایت قانونی برای عملیاتی شدن موجب بهره‌گیری بهینه از منابع گردشگری ورزشی در جهت نیل به اهداف کلان توسعه

1. Brundtland

2. Fletcher

ورزشی مؤثر بودند:

۱. نمایه جمعیتی در حال گسترش شرکت کنندگان در ورزش.
۲. افزایش علاقه به سلامت و تناسب اندام.
۳. افزایش تقاضا برای مشارکت فعال در فعالیت‌های تفریحی در حین تعطیلات از دهه ۱۹۸۰.
۴. علاقه فزاینده به نقش‌های برجسته ورزش و رویدادهای ورزشی در نوسازی شهری و تصاویر شهری، و پتانسیل استفاده از فرصت‌های گردشگری مرتبط با رویدادهای ورزشی (هیگام و هینچ، ۲۰۱۴: 5)

افزایش گردشگر ورزشی موجب توسعه مقاصد گردشگری ورزشی می‌شود که از سناریوهای توسعه سایر مقاصد گردشگری پیروی می‌کند. برای توسعه مقاصد گردشگری ۴ سناریو براساس معیارهای مقیاس توسعه و میزان یا شدت یا تراکم توسعه در مقصد و اندازه‌های که مقصد بر مقررات و ضوابط توسعه پایداری تأکید دارد طراحی و تدوین شده است:

۱. گردشگری جایگزین سنجید (DAT^۱) که توسعه گردشگری پایدار را بر مبنای چارچوب‌های قانونی و ضابطه‌مند دنبال می‌کند و سعی دارد با تهیه و تدوین قوانین و ضوابط محدود کننده، مقصد گردشگری را در یک شرایط گردشگری جایگزین حفظ کند. ۲. رویکرد گردشگری جایگزین اتفای (CAT^۲) یا گردشگری جایگزین غیرضابطه‌مند برای مقصدهایی است که هنوز در مراحل اولیه توسعه قرار داشته و در آنها مقررات یا ضوابط خاصی در رابطه با پایداری وضع یا اجرا نشده و شدت توسعه گردشگری در این مقصدها پایین است. ۳. پیشرفت و توسعه غیرقانونمند گردشگری جایگزین اتفای و افزایش غیر اصولی ورود گردشگران، این مناطق را به سمت گردشگری انبوه ناپایدار (UMT^۳) پیش می‌برد که قوانین و مقرراتی در رابطه با توسعه پایدار وضع نکرده و به اجرا در نیآورده‌اند. ۴. گردشگری انبوه پایدار (SMT^۴) که در آن مقصدها با مقیاس بزرگ و شدت توسعه بالا و در عین حال دارای قوانین و مقرراتی با هدف حفظ پایداری مقصد در بلندمدت را شامل می‌شود. با ارزیابی و درک وضعیت پایداری مقصد شرایط و قابلیت تبدیل از وضعیتی به وضعیت دیگر امکان‌پذیر است

دسته) باید حفظ شود اما کاهش یک سرمایه برای افزایش سرمایه دیگر امکان‌پذیر است. برخی از این سرمایه‌ها مناسب سرمایه‌گذاری هستند. آموزش و خدمات بهداشتی دو راه برای بهبود کیفیت جمعیت و نیروی کار است و این سرمایه‌ها می‌توانند با گذشت زمان با سرمایه‌گذاری بر روی آموزش و خدمات بهداشتی افزایش یابند. سرمایه مادی برای اهداف تولیدی مورد استفاده قرار می‌گیرد و می‌تواند هم برای اهداف جایگزینی و هم برای سرمایه‌گذاری جدید برای افزایش ظرفیت تولید سرمایه‌گذاری شود. برخی از جنبه‌های سرمایه زیست محیطی می‌تواند برای سرمایه‌گذاری، ایجاد پارک‌های ملی، پاکسازی رودخانه‌ها، جلوگیری از آلودگی هوا و آلودگی صدا و با رعایت ملاحظات در ساخت خانه‌های جدید، مراکز خرید، هتل‌ها و غیره مورد استفاده قرار گیرد. با ارتباط سرمایه زیست محیطی با سرمایه فرهنگی-اجتماعی همچنین امکان سرمایه‌گذاری در معابد و بناها را دارد. سرانجام، با توجه به سرمایه فرهنگی اجتماعی، می‌توان با آموزش و ارتقا مشخصات آنها در بین مردم محلی و بازدیدکنندگان، برای اطمینان از تداوم آنها، در آداب و رسوم سرمایه‌گذاری کرد (فلچر و همکاران، ۲۰۱۸: ۲۲۴). از بزرگ‌ترین کاستی‌های این نظریه محاسبه مقادیر جبرانی است (نیلسن^۱، ۲۰۱۰: ۴۹۷). پایداری قوی بر حفظ سطح هر یک از طبقات سرمایه برای نسل‌های آینده تأکید دارد (فلچر و همکاران، ۲۰۱۸: ۲۲۵) و با تکیه بر نقش طبیعت تأکید می‌کند که - دست کم برخی - ویژگی‌های محیط زیست باید در طول زمان پایدار باقی بمانند. به اختصار می‌توان نتیجه گرفت این است که در پایداری قوی، درجه (کشش) جانشینی انواع دیگر سرمایه به جای سرمایه طبیعی بسیار پایین و نزدیک به صفر در نظر گرفته می‌شود. این رویکرد را می‌توان معادل با ثبات سرمایه طبیعی در طول زمان به شمار آورد (هدیگر^۲، ۲۰۰۰: ۴۸۳).

۱-۲- توسعه گردشگری ورزشی و توسعه پایدار گردشگری در سال‌های اخیر سرعت رشد گردشگری ورزشی به واسطه تعداد زیاد مسافرانی که به دنبال مشارکت فعال و غیرفعال در ورزش هستند، افزایش پیدا کرده است (هیگام و هینچ^۳، ۲۰۱۴: 3). به طور کلی ۴ تغییر در توسعه مدرن گردشگری

4. Deliberate alternative tourism
5. Circumstantial alternative tourism
6. Unsustainable mass tourism
7. Sustainable mass tourism

1. Nilsen
2. Hediger
3. Hinch and Higham

(ضیاعی، دیاکو، ۱۳۹۷: ۲۳-۲۲).

پایداری در توسعه گردشگری برای اولین بار در سال ۱۹۹۶ توسط باتلر وارد ادبیات گردشگری شد (ضرغام بروجنی و صداقت، ۱۳۹۷: ۳۰). از نظر بروندلند توسعه پایدار گردشگری در حالی که فرصت‌ها برای آینده را محافظت و تقویت می‌کند، نیازهای گردشگران فعلی و مناطق میزبان را برآورده می‌کند. انتظار می‌رود که منجر به مدیریت همه منابع شود به گونه‌ای که نیازهای اقتصادی، اجتماعی و زیبایی‌شناختی با حفظ یکپارچگی فرهنگی، فرایندهای اساسی زیست محیطی و تنوع بیولوژیکی و سیستم‌های حامی حیات برآورده شود. سازمان کشورهای کارائیب شرقی (OECS) توسعه پایدار گردشگری را استفاده بهینه از منابع طبیعی و فرهنگی برای توسعه ملی بر مبنای عادلانه و خودپایدار برای ارائه یک تجربه بازدید کننده منحصر به فرد و کیفیت زندگی بهبود یافته از طریق مشارکت بین دولت، بخش خصوصی و جوامع تعریف کرده است.

با توجه به عوامل کلیدی موجود در تعاریف پایداری و توسعه پایدار گردشگری استنباط می‌شود که پایداری مستلزم ملاحظات اقتصادی، زیست محیطی، فرهنگی اجتماعی و سیاسی مناسب و درازمدت است و برای دستیابی به اهداف بلندمدتی که منطبق بر این ملاحظات باشد باید بین همه ذینفعان درگیر در فرایندهای تولید محصول یا ارائه خدمات و از طرفی مصرف کننده محصول یا استفاده کننده از خدمات تعامل مناسبی وجود داشته باشد. باید در نظر داشت به دلیل اجزای اصلی حمل و نقل، آمیزه‌های فرهنگی و رقابت شدید منابع، گردشگری صنعتی نیست که به راحتی در مفهوم پایداری قرار بگیرد. موانع مختلف پایداری توسعه گردشگری را می‌توان در سه دسته توضیح داد: الف) جنبه‌های اقتصادی که در مقابل گردشگری پایدار قرار دارند: گردشگری برای تولید با سایر صنایع رقابت می‌کند و به همین ترتیب می‌تواند موجب تورم قیمت شود و هزینه منابع، زمین و نیروی کار را افزایش دهد. ممکن است کارگرانی را از مناطق روستایی جذب کند که در صنایع سنتی مشغول به کار بودند و باعث کاهش سطح تولید در این صنایع شود. ممکن است با قول بازگشت سریع و ورود ارز، صندوق‌های سرمایه‌گذاری جذب صنعت گردشگری شوند. این موضوع می‌تواند تخصیص منابع را در بلندمدت تحریف کرده و منجر به بیکاری ساختاری شود (فلچر و

همکاران، ۲۰۱۸: ۲۲۶). ب) جنبه‌های زیست محیطی که در مقابل گردشگری پایدار قرار دارند: شرکت‌های هواپیمایی مسئولیت اصلی آلودگی هوا را بر عهده دارند و اکثر قریب به اتفاق حمل و نقل هوایی، برای اهداف گردشگری است. گردشگری مرتبط با توسعه املاک و مستغلات است و بنابراین برای استفاده از زمین رقابت می‌کند و ذخایر طبیعی محیط زیست را با این کار از بین می‌برد. فعالیت‌های گردشگری می‌تواند از نظر فعالیت‌های شدید شکار و ماهیگیری تا اختلالات کمتر مشهود از طریق مشاهده حیات وحش و پیاده‌روی در تپه، به شدت مخل تنوع زیستی باشد. افزایش استفاده از سوخت‌های فسیلی برای مصرف انرژی و آب شیرین کن، و ساخت جاده‌ها، فرودگاه‌ها و بنادر دریایی همه مخرب محیط زیست هستند. افزایش بازدید کننده‌ها از مناطق شکننده محیط زیست همیشه با تنش بین محیط طبیعی و گردشگری همراه است. همچنین موضوعاتی مانند بازدیدکنندگان از قطب جنوب، تخریب محیط در اردوگاه پایه اورست و فرسایش آثار باستانی (فلچر و همکاران، ۲۰۱۸: ۲۲۶). به عنوان مثال افزایش حضور گردشگران در آثار باستانی مانند پرسپولیس و کلسوم می‌تواند فرسایش آن را افزایش دهد. ج) جنبه‌های فرهنگی-اجتماعی که در مقابل گردشگری پایدار قرار دارند: گردشگران، چه با هنجارهای محلی سازگار باشند چه سازگار نباشند، تأثیرات فرهنگی-اجتماعی بر جامعه محلی خواهند گذاشت. گردشگر با هر هدف و انگیزه‌ای به بازدید از یک مقصد اقدام کند ممکن است بر رفتار، لباس و آداب و رسوم ساکنان محلی تأثیر گذاشته و آن را تغییر دهد (فلچر و همکاران، ۲۰۱۸: ۲۲۷-۲۲۶). به عنوان مثال ممکن است مقاومت نسل‌ها در روستای تاریخی ایبانه در مقابل تغییرات شکسته شود. از آنجا که گردشگری مستلزم بازدید گردشگران از مقصد است، دارای تأثیرات منفی تهدیدآمیز است.

با این وجود با اتخاذ تصمیماتی می‌توان برخی از تهدیدات موجود برای پایداری طولانی مدت صنعت را کاهش داد. یک روش، تعیین محدودیت‌هایی برای رشد گردشگری در آینده در هر مقصد است. این امر لزوماً منافع خالص حاصل از گردشگری را برای هر مقصد بهبود نمی‌بخشد و در مقصدی که از قبل گردشگری مشکلاتی را ایجاد کرده است، پایداری طولانی مدت آن را تضمین نمی‌کند (فلچر و همکاران، ۲۰۱۸:

۲۲۷). به عنوان مثال پایداری گردشگری ترکیه با این روش تضمین نمی‌شود.

جدول ۱. روند تکامل نظریه‌های توسعه

زمان	الگوهای توسعه	نکات کلیدی الگوها و رویکردهای نظری توسعه	مفاهیم / راهبردهای اصلی توسعه
دهه ۱۹۵۰ و دهه ۱۹۶۰	مدرنیزاسیون	مراحل توسعه	جوامع مراحل مختلف توسعه را همانند کشورهای غربی طی می‌کنند
		نشر و گسترش توسعه	گسترش انگیزه‌های رشد بواسطه مناطق توسعه یافته؛ قطب‌های رشد؛ اثر انباشته؛ دخالت دولت؛ توسعه اقتصادی منطقه
دهه ۱۹۵۰ و دهه ۱۹۶۰	وابستگی	نئو کلونیالیسم (برده‌داری جدید)	توسعه نیافتگی بواسطه استثمار کشورهای توسعه یافته؛ نفوذ فرهنگی غرب
		دوئالیسم (دوگانگی)	فقر تابعی از رشد اقتصاد جهانی است؛ ثروتمند و فقیر (بین کشورها و در درون کشورها)، نابرابری منطقه‌ای
		ساختارگرایی	بازار داخلی، جایگزینی واردات، اصلاحات اجتماعی، سیستم حمایت از تولیدات داخلی، درگیری‌های ایالتی
اواسط دهه ۱۹۷۰ و دهه ۱۹۸۰	نئولیبرالیسم اقتصادی	بازار آزاد	تدارک اقتصاد کلان؛ رقابت آزاد در بازار؛ خصوصی‌سازی
		اصلاح ساختاری	تمرکز بر نیروهای بازار و صادرات رقابتی
		یک جهان (جهان واحد)	سیستم مالی جهان جدید؛ حذف کنترل دولتی از تولید بین‌المللی
اواخر دهه ۱۹۷۰ و اوایل دهه ۱۹۸۰	توسعه جایگزین	نیازهای اساسی	اولویت‌های غذا، مسکن، آب، بهداشت و آموزش و پرورش
		جوامع محلی	توسعه مردم محور؛ کنترل محلی بر تصمیم‌گیری؛ توانمندسازی؛ سازمان‌های مردم‌نهاد
		جنسیتی	زنان در توسعه؛ ارتباطات جنسیتی؛ توانمندسازی
		توسعه پایدار	مدیریت محیط زیست؛ برآورده کردن نیازهای نسل حاضر بدون به خطر انداختن نیازهای آینده
اواخر دهه ۱۹۸۰ و اوایل دهه ۱۹۹۰	بن‌بست و پس از توسعه	پس از توسعه	رد توسعه؛ پست مدرن- نقد فراداستان گفت‌وگو؛ توسعه؛ روش‌های تفکر کثرت‌گرایانه (حزبی)؛ ارزش قائل شدن به راه‌حل‌ها و دانش محلی
	توسعه انسانی	توسعه انسانی	توسعه انسانی؛ حقوق بشر؛ رشد طرفدار فقر؛ حکمرانی خوب؛ دموکراسی؛ رد بدهی؛ حل تعارض؛ توسعه به مثابه آزادی؛ گزارش‌های توسعه انسانی؛ HDI
		نظریه دولت رشدی	توسعه تحت رهبری دولت
دهه ۱۹۹۰ و ۲۰۰۰		جامعه مدنی و سرمایه اجتماعی	ارتباط شهروندان و دولت
		جنبش‌های اجتماعی فراملی	محیط‌بانان؛ مردم بومی؛ فمینیست‌ها؛ صلح انسانی و غیره.
		مطالعات فرهنگی	جهان‌بینی‌های مختلف جای خود را باز می‌کنند
		توسعه و امنیت انسان	مجموعه درگیری و هرج و مرج همراه با فروپاشی دولت (دولت‌های شکست خورده)؛ جنگ‌های جدید؛ تغییر به سمت امنیت انسانی
دهه ۲۰۰۰ و دهه ۲۰۱۰	توسعه جهانی	حکمرانی و روابط بین‌الملل جهانی	اهداف توسعه هزاره سازمان ملل متحد؛ بهبود کیفیت روابط بین‌الملل و حکمرانی جهانی توسط نهادهای سیاسی فراملی جدیدی که هنوز باید ساخته شوند

منبع به نقل از شارپلی و تلفر ۲۰۱۵:

After Telfer, 1996b (sources: Brohman, 1996a; Todaro, 1994); Telfer, 2009; Hettne, 2009; Knutsson, 2009; Momsen, 2004; Peet, 1999; Sahle 2009)

پارادایم جدیدی را می‌توان واکنشی در برابر نظریه قبلی در نظر گرفت (شارپلی، ۲۰۱۵: ۳۵).

۲-۲- پیشنهاد پزوهش

با توجه به اسناد مورد مطالعه که مرتبط با سیاست‌گذاری کلان کشور هستند، ابتدا مطالعات حوزه سیاست‌گذاری گردشگری آورده شده‌اند. وید^۲ در مطالعه‌ای به توضیح عدم وجود سیاست‌های یکپارچه برای ورزش و گردشگری در انگلیس پرداخت و ایدئولوژی‌ها، تعاریف، زمینه‌های منطقه‌ای، سیاست دولت، فرهنگ و ساختار سازمانی و در نهایت افراد را به عنوان شش عاملی معرفی کرد که بر روابط بین جوامع سیاست‌گذاری برای ورزش و گردشگری تأثیر می‌گذارد (وید، ۲۰۰۳: ۲۵۸).

کمالی (۱۳۹۳) در خصوص مرجعیت سیاست‌های بخش گردشگری در قالب برنامه‌های سوم و چهارم توسعه مشخص کرد که مرجعیت سیاست‌های گردشگری، تعریفی روشن از جایگاه بخش گردشگری در ایران ارائه نمی‌کند و این مسئله بر فرایند تدوین، اجرا و ارزیابی سیاست‌ها تأثیر گذاشته و موجب شده تا اهداف توسعه گردشگری محقق نشوند (ویسی، ۱۳۹۷: ۹۷).

فراهانی و همکاران در مطالعه‌ای گزارش دادند که امارات متحده عربی با سیاست‌گذاری مناسب و تدوین و اجرای برنامه‌های فراگیر، در کمتر از پنج سال ابوظبی را به یکی از شهرهای پیشرو در صنعت گردشگری جهان تبدیل کرد (فراهانی و همکاران، ۱۳۹۳: ۲۱۵).

ایستول و ژاویر^۳ فرایند سیاست‌گذاری گردشگری کمیسیون اروپا را تا سال ۲۰۱۰ بررسی کردند و نشان دادند که الگوی جامع، پویا و انعطاف‌پذیری برای گردشگری وجود ندارد و نبود رهبری در فرایند آرایه خدمت و توجه بیش از حد به اقدامات پیشبردی، از رایج‌ترین مشکلات موجود است (ایستول و ژاویر، ۲۰۱۶: ۲۳۰).

ویسی سیاست‌گذاری صنعت گردشگری در قوانین بالادستی جمهوری اسلامی ایران را با مطالعه محتوای قوانین و برنامه‌های بالادستی جمهوری اسلامی ایران بررسی کردند و گزارش داد که گردشگری کمتر مورد توجه سیاست‌گذاران و

رویکرد دیگر تغییر رفتار ذینفعان صنعت گردشگری برای پایداری بیشتر محصولات موجود است. این رویکرد می‌تواند شامل مدیریت اجتماعی-فرهنگی و زیست محیطی بهتر در مشاغل و همراه با آن آگاهی و رفتار بهتر گردشگران نسبت به محیط و فرهنگ مقصد باشد. همچنین احتمالاً نیاز به تغییراتی در ساختار اقتصادی و توازن قدرت بین مشاغل درگیر در زنجیره تأمین محصولات گردشگری است تا عوامل محلی به طور کامل و عادلانه در فرایندهای بازار گنجانده شوند. رویکرد سوم جایگزینی محصولات فعلی (ناپایدار) گردشگری با محصولات جدید پایدار است. برای موفقیت احتمالاً ترکیبی از هر سه رویکرد لازم است. به این معنی که باید رفتار ذینفعان تغییر کند همزمان مشاغل، گردشگران و ساکنان محلی مسئولیت‌پذیری بیشتری داشته باشند و محدودیت‌ها یا آستانه‌هایی برای توسعه وضع شوند و فعالیت‌ها (ظرفیت حمل) و محصولات جدیدی که معرفی می‌شوند سازگاری بیشتری با محیط و فرهنگ محلی داشته باشند (فلچر و همکاران، ۲۰۱۸: ۲۲۷).

۲-۱-۳- گردشگری و نظریه‌های توسعه

در اوایل دهه ۱۹۶۰ میلادی، رشد اقتصادی نه تنها پیش شرط توسعه محسوب می‌شد، بلکه به طور کلی مترادف با توسعه تلقی می‌شد و با توجه به رشد قابل ملاحظه نقش اقتصادی گردشگری، در ابتدا به عنوان موتور محرکه مؤثر توسعه معرفی شد و در ادامه از آن به عنوان محرک رشد اقتصادی به ویژه در سطح بین المللی و نیز در سطح ملی یا منطقه یاد شد. بر اساس این تحولات هدف توسعه صنعت گردشگری به طور خاص و به طور ضمنی، حرکت از رشد اقتصادی به سوی مفهوم گسترده‌تری است که ابعاد اجتماعی-فرهنگی، و زیست محیطی و همچنین اقتصادی را با عنوان توسعه پایدار گردشگری در برگیرد (شارپلی، ۲۰۰۹: ۱-۲). شناخت نظریه‌های توسعه می‌تواند به شناخت روند تغییرات نظریات توسعه گردشگری کمک کند. روند تکامل هفت پارادایم اصلی توسعه که به ترتیب زمانی از پایان جنگ جهانی دوم قابل ذکر هستند در جدول ۱ آورده شده است. پارادایم‌های توسعه همگی با هم ناسازگار نیستند و در برخی از آنها سیاست‌ها و راهبردهای ترسیم شده نشان دهنده این هستند که توسعه چگونه باید ادامه یابد. بر این اساس هر

2. Weed

3. Estol and Xavier

1. Sharpley

روش‌های نوین تکنولوژیکی گردشگری و حکمرانی خوب گردشگری؛ مقوله‌های راهبردی را برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری گردشگری، بازاریابی گردشگری، مدیریت سبز گردشگری، مدیریت حمل‌ونقل پایدار گردشگری و کنترل و نظارت گردشگری؛ و مقوله‌های پیامدی را غنای فرهنگی جوامع میزبان، حفاظت از منابع گردشگری و رفاه و کیفیت زندگی معرفی کردند (ضرغام بروجنی و صداقت، ۱۳۹۷: ۲۵).

صافدل الگوی عوامل مؤثر بر گردشگری ورزشی ایران را تدوین کردند که با توجه به الگوی ارایه شده به نظر می‌رسد این الگو، الگویی برای عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری ورزشی رویدادمحور می‌باشد (صافدل: ۱۳۹۸: ۹۸-۹۰).

در طراحی الگوی توسعه گردشگری ماجراجویانه ورزشی، کریمی، سلطانی و بجانی ضرورت‌ها و چالش‌ها را اشتغال مبتنی بر کارآفرینی، اجتماعی و فرهنگی، مدیریت هیجان، مدیریت ارتباطات و زیر ساخت‌ها؛ موانع را اداری مدیریتی، امکانات و تجهیزات، فردی، مالی و اقتصادی، امنیتی، روستاها، اطلاع رسانی؛ بسترها را قوانین و آیین‌نامه، فرهنگی و اطلاعاتی، آکادمیک و نیروی انسانی متخصص؛ راه کارها را مدیریت ایمنی، آموزش و فرهنگ‌سازی، مدیریت اماکن و رویداد و مدیریت کیفیت و نوآوری؛ اثرات شامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مشخص کردند (کریمی و همکاران، ۱۳۹۹: ۶۱).

همان‌طور که با بررسی پیشینه تحقیق مشخص شد تنها یک مطالعه از اسناد بالادستی برای تدوین الگوی توسعه گردشگری استفاده کرده است که آن هم بر برنامه‌های پنج ساله توسعه متمرکز بود و اسناد مهمی چون قانون اساسی، الگوی پایه اسلامی ایرانی پیشرفت، سیاست‌های کلی، و برنامه ششم توسعه را مورد بررسی قرار نداده بود. از طرف دیگر الگوی تدوین شده در آن مطالعه مختص توسعه پایدار گردشگری ورزشی نبود. بر این اساس این مطالعه درصدد تدوین الگوی توسعه پایدار گردشگری ورزشی ایران براساس اسناد بالا دستی نظام است.

۳- روش‌شناسی پژوهش

این مطالعه از نظر هدف در زمره پژوهش‌های بنیادی قرار دارد و ماهیت این مطالعه اکتشافی است که از رویکرد کیفی برای

برنامه‌ریزان کلان جمهوری اسلامی ایران بوده و توجه آنها به بعد کوچکی از گردشگری با نگرش فرهنگی است (ویسی، ۱۳۹۷: ۹۳).

چوپه^۱ توسعه گردشگری را در هر کشور تحت تأثیر حوزه سیاست و حکمرانی معرفی می‌کند و بر تأثیر مستقیم میزان تخصص و اطلاعات تصمیم‌سازان حکومتی از صنعت رو به رشد گردشگری بر کیفیت صنعت گردشگری هر کشور تأکید دارد (چوپه، ۲۰۱۸: ۲۰۱).

در زمینه تدوین الگوی توسعه گردشگری در ایران علوی و همکاران با بهره‌گیری از روش نظریه‌پردازی داده‌بنیاد مدل توسعه ورزش‌های دریایی در جذب گردشگران استان مازندران را تدوین کردند. ۴ مقوله اصلی علی شامل مشوق‌های مالی، سازوکار جذب گردشگر، آموزش مدیران و ارائه خدمات را شناسایی کردند. راهبردهای مستخرج در الگوی آنها شامل سرمایه‌گذاری غیردولتی، جذب گردشگر ورزشی، ایجاد ظرفیت‌ها و شاخص‌های اقتصادی و بازاریابی بود (علوی و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۸۱).

الگوی توسعه گردشگری ورزشی پایدار با رویکرد ورزش‌های روستایی و بازی‌های بومی و محلی توسط موسوی و همکاران تدوین شد و وجود جاذبه‌های گردشگری ورزشی را به عنوان شرایط علی توسعه گردشگری ورزشی پایدار با رویکرد ورزش‌های روستایی و بازی‌های بومی معرفی کردند و برای این منظور سیاست‌گذاری، مدیریت و برنامه‌ریزی، و بازاریابی را راهبردهایی دانستند که در بستر مناسبی از زیرساخت‌ها و با توجه به مشارکت دینی و اجتماعی و ملاحظات مالی و حمایتی می‌تواند منجر به پایداری معیشت جوامع محلی گردد (موسوی و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۵۷).

ضرغام بروجنی و صداقت الگوی فرایندی توسعه پایدار گردشگری جمهوری اسلامی ایران را با تأکید بر برنامه‌های پنج ساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تدوین کردند و مقوله‌های علی را نگرانی‌های زیست‌محیطی و موقعیت ژئوپولیتیک ایران؛ مقوله محوری را توسعه پایدار گردشگری؛ مقوله‌های زمینه‌ای را مشارکت و انسجام ذینفعان گردشگری، آموزش و پژوهش گردشگری؛ مقوله‌های مداخله‌گر را حس مکان گردشگری، مدیریت مالی گردشگری، ایمنی و امنیت در گردشگری،

قالب چند طبقه شامل پدیده محوری، شرایط علی، عوامل زمینه‌ای، عوامل مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها شکل گرفت. در مرحله سوم کدگذاری محوری مقوله‌های عمده در قالب یک الگو حول مقوله محوری به یکدیگر ارتباط داده شدند و الگوی تحقیق استخراج شد. ۳) کدگذاری انتخابی^۳: در مرحله سوم کدگذاری با استفاده از کدگذاری انتخابی و با تجزیه و تحلیل پایانی مقوله‌ها، نظریه تولید و تکوین شد. اعتبارسنجی براساس نظر کرسول^۴ (۲۰۱۵) انجام شد که آن را بخشی فعال از فرایند پژوهش در نظریه‌پردازی داده‌بنیاد عنوان کرده و این فرایند را در خلال مقایسه مستمر داده‌ها و مقوله‌ها و برگشت به داده‌ها و مقوله‌های برای انجام اصلاحات و افزودن داده‌ها و اطلاعات را برای تولید نظریه در مراحل مختلف کدگذاری فعال می‌داند و حتی پس از تدوین یک نظریه نیز فرایند به وسیله مقایسه نظریه با فرایندهای موجودی که در پیشینه تخصصی یافت می‌شود، اعتبارسنجی می‌شود. مرورگران خارجی نیز با استفاده از «محک‌های» علم خوب، نظریه داده‌بنیاد مورد قضاوت قرار می‌دهند و ممکن است اثبات کنند که نظریه مشتمل بر روایی و اعتبار داده‌هاست (کرسول، ۲۰۱۵: ۲۵۸).

۴- یافته‌ها

با بررسی اسامی و بخش‌های مختلف اسناد فرادستی تصمیم گرفته شد تا برای هر سند نشانگرهای ویژه‌ای تخصیص داده شود تا با دیدن نشانگر مربوط مشخص شود که متن موردنظر از کدام سند و کدام بخش آن برداشت شده است و پس از آن مراحل کدگذاری آغاز شد.

مرحله اول کدگذاری باز: برچسب زنی و تولید مفاهیم بعد از تعیین شکل نشانگرهای هر سند، با مطالعه خط به خط آن سند کوچک‌ترین واحدهای دارای معنی و مرتبط با موضوع پژوهش به عنوان یک مفهوم شناسایی و به آن برچسبی مناسب با نشانگرهایی که برای هر سند مشخص شده بود اختصاص داده شد. کدها یا مفاهیم به گونه‌ای استخراج شدند که با خواندن آن به محتوای متنی که مفهوم از آن استخراج شده تا حدودی پی برده می‌شود. در مرحله اول کدگذاری باز در مجموع ۳۴۱ کد باز یا مفهوم استخراج شد که در انتهای

انجام پژوهش استفاده می‌کند. از نظر روش جمع‌آوری داده‌ها در دسته مطالعات اسنادی قرار دارد که در آن برای بررسی اسناد از تحلیل محتوای کیفی استفاده شد. برای جمع‌آوری داده‌ها با استفاده از روش نظریه‌پردازی داده بنیاد اسناد بالادستی مورد مطالعه قرار گرفتند و همزمان با آن تحلیل کیفی داده‌ها انجام می‌شد. انتخاب اسناد در خلال جمع‌آوری و تحلیل همزمان داده‌ها و براساس کفایت نظری تعیین شد. برای شروع، مهم‌ترین سند فرادستی یعنی قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مورد بررسی قرار گرفت و پس از آن آخرین اسنادی که تصویب و ابلاغ شده‌اند با توجه به اینکه تا چه حد به شکل‌گیری الگوی توسعه پایدار گردشگری ورزشی کمک‌کننده هستند، به عنوان نمونه انتخاب شدند و افزودن نمونه جدید تا رسیدن به اشباع موضوعی ادامه یافت طوری که ۹ سند شامل قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴، سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه، برنامه ششم توسعه، سیاست‌های کلی «علم و فناوری»، الگوی پایه اسلامی ایرانی پیشرفت، سیاست‌های کلی «اقتصاد نمونه‌گیری هم‌زمان با جمع‌آوری داده‌ها، کدگذاری و تحلیل داده‌ها نیز انجام می‌شد. تحلیل محتوا به روش «کدگذاری» رکن اصلی فرایند تجزیه و تحلیل در روش داده‌بنیاد است. برای این منظور از سه مرحله کدگذاری استفاده شد و نمونه‌گیری در هر سه روش کدگذاری تا اشباع مفهومی پیش رفت یعنی تا جایی که دیگر مفهومی به مفاهیم قبلی اضافه نشد:

۱) کدگذاری باز^۱: برای شناسایی مفاهیم و مقوله‌های فرعی مورد استفاده قرار می‌گیرد و دو مرحله دارد که در مرحله اول برچسب زنی به واحدهای معنی‌دار مرتبط با موضوع مطالعه انجام شد و در نتیجه آن مفاهیم تولید شد. مرحله دوم کدگذاری باز به کدگذاری متمرکز معروف است که در آن با استفاده از معنادارترین و فراوان‌ترین کدهای اولیه داده‌های مرتبط از میان انبوه داده‌ها انتخاب و تقلیل شده و کدهای مشابه و مشترک در قالب یک مقوله واحد قرار گرفتند. ۲) کدگذاری محوری^۲: مرحله دوم کدگذاری، کدگذاری محوری است که خود سه مرحله دارد و در مرحله اول آن مقوله‌های اصلی شکل گرفت و در مرحله دوم شبکه ارتباطی بین آنها در

3. Selective Coding
4. Creswel

1. Open Coding
2. Axial Coding

مرحله دوم کد گذاری باز: کد گذاری متمرکز برای تقلیل مفاهیم و تولید مقوله‌های فرعی در کد گذاری متمرکز به عنوان دومین مرحله از کد گذاری باز مفاهیم دسته‌بندی شدند و مقوله‌های فرعی تولید شدند. برای این منظور مفاهیم مشابه بر اساس شباهت و اشتراک محتوایی با هم دسته‌بندی شده و مقوله‌های فرعی را تولید می‌کنند. در مجموع ۸۳ مقوله فرعی در مرحله کد گذاری متمرکز تولید شد. این مقوله‌ها به همراه مقوله‌های اصلی در جدول ۳ آورده شده‌اند.

کد گذاری محوری

کد گذاری محوری خود دارای سه مرحله است. در مرحله اول تلخیص داده‌ها با ادغام مقوله‌های فرعی برای تولید مقوله‌های اصلی انجام شد. در مرحله دوم با برقراری ارتباط بین مقوله‌های اصلی، شرایط علی، پدیده محوری، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدهای پدیده استخراج شدند. در مرحله سوم کد گذاری محوری الگوی توسعه پایدار گردشگری ورزشی ایران بر اساس اسناد فرادستی استخراج شد. در زیر هر کدام از این مراحل توضیح داده شده است.

مرحله اول کد گذاری محوری: تولید مقوله‌های اصلی

در مرحله اول کد گذاری محوری مقوله‌های فرعی به صورت مستمر مورد بررسی و مقایسه قرار گرفتند تا وجوه اشتراک آنها مشخص شود و براساس آن دسته‌بندی شدند و با برقراری ارتباط بین آنها مقوله‌های اصلی تولید شدند. در مطالعه حاضر در مجموع ۲۶ مقوله اصلی مرتبط با توسعه پایدار گردشگری ورزشی ایران شناسایی شدند. مقوله‌های اصلی و مقوله‌های فرعی استخراج شده در مطالعه در جدول ۳ نمایش داده شده‌اند.

کد گذاری محوری تعداد ۳۱۹ کد برای مشخص کردن مقوله‌های فرعی و مقوله‌های اصلی مورد استفاده قرار گرفت. در جدول ۲ یک نمونه کد گذاری باز آورده شده است.

جدول ۲. کد گذاری باز و مفاهیم تولید شده

سند	عبارت متنی	مفهوم (کد باز)	نشانه‌گر
قانون اساسی	اصل پنجاهم در جمهوری اسلامی، حفاظت محیط زیست که نسل امروز و نسل‌های بعد باید در آن حیات اجتماعی رو به رشدی داشته باشند، وظیفه عمومی تلقی می‌گردد. از این رو فعالیت‌های اقتصادی و غیر آن که با آلودگی محیط زیست یا تخریب غیرقابل جبران آن ملازمه پیدا کند، ممنوع است.	الزام به حفاظت از محیط زیست در فعالیت‌های اقتصادی	۱/۵۰/۱.ق.ا
	اصل یکصد و پنجاه و دوم سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران بر اساس نفی هر گونه سلطه‌جویی و سلطه‌پذیری، حفظ استقلال همه جانبه و تمامیت ارضی کشور، دفاع از حقوق همه مسلمانان و عدم تعهد در برابر قدرت‌های سلطه‌گر و روابط صلح‌آمیز متقابل با دول غیر محارب استوار است.	حفظ استقلال و تمامیت ارضی	۱/۱۵۲/۱.ق.ا
		روابط صلح آمیز با کشورهای غیر محارب	۱/۱۵۲/۲.ق.ا

مأخذ: جمع‌آوری و تحلیل داده‌های پژوهش

جدول ۳. مقوله‌های فرعی (کد گذاری متمرکز) و اصلی (مرحله اول کد گذاری محوری) و نوع مقوله (مرحله دوم کد گذاری محوری)

ردیف	نوع مقوله	مقوله اصلی	مقوله فرعی
۱	علی	استقلال بودجه دولت از ثروت‌های عمومی	استقلال بودجه دولت از ثروت‌های عمومی
۲	علی	مبانی انسان‌شناختی	آباد کردن جهان
			رفع نیازهای مادی انسان
			تأکید بر تعامل و مشارکت جمعی
۳	محوری	توسعه پایدار گردشگری ورزشی	تقویت کرامت ذاتی انسان
			اهمیت حفاظت از محیط زیست
			پایداری محیط زیست و عدالت در مالکیت منابع طبیعی
			مدیریت و بهره‌برداری مناسب منابع گردشگری ورزشی

ساماندهی و گسترش گردشگری ورزشی و طبیعت			
ملاحظات جغرافیایی در توسعه			
تهیه پیوست اجتماعی در طرح‌های گردشگری ورزشی	ملاحظات اجتماعی	زمینه‌ای	
تسهیل ورود گردشگر خارجی			
تسهیل بهره‌برداری از منابع گردشگری ورزشی			
تقسیم کار بین بخشی برای توسعه گردشگری ورزشی	مشارکت ذی‌نفعان	زمینه‌ای	
مشارکت در بهره‌برداری و حفاظت از منابع طبیعی گردشگری			
تدوین سیاست			
هدف‌گذاری و برنامه‌ریزی	سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی	زمینه‌ای	
بهبود ساختن نظام سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی			
تقویت رقابت			
مشارکت بخش خصوصی در اقتصاد درون‌زا			
تنوع بخشی به پیوندهای اقتصادی بین‌المللی	اقتصاد مقاومتی	زمینه‌ای	
حمایت از فعالیت در زمینه اقتصاد مقاومتی			
کیفیت تنظیم‌کنندگی در حوزه کسب و کار			
کیفیت تنظیم‌کنندگی در حوزه محیط زیست			
تأمین امنیت گردشگران و فضاهای گردشگری ورزشی			
نظارت بر امنیت گردشگری ورزشی			
ارتقاء امنیت سرمایه‌گذاری	حکمروابی مطلوب	مداخله‌گر	
ارتقاء امنیت منطقه			
ارتقاء عدالت و مبارزه با فساد			
توسعه بخش غیردولتی			
توجه به مقتضیات تاریخی در توسعه	توجه به مقتضیات تاریخی در توسعه	مداخله‌گر	
تأمین مالی توسعه زیرساخت‌های گردشگری ورزشی			
تأمین مالی کسب‌کارهای مرتبط با گردشگری ورزشی	تأمین مالی	مداخله‌گر	
تأمین مالی زیرساخت‌های نرم گردشگری			
تأمین مالی محافظت از منابع گردشگری ورزشی			
نخبگان، افراد، خانواده و جامعه	ساخت‌یافتگی جامعه	مداخله‌گر	
اصول و ارزش‌های دینی و جامعه			
حفظ هویت دینی-ملی دینی و ارزش‌های جامعه	فرهنگ و هویت ایرانی-اسلامی	مداخله‌گر	
حفظ و تقویت هویت فرهنگی			
حفظ استقلال و نفی سلطه			
همبستگی ملی	همبستگی ملی و بین‌المللی	مداخله‌گر	
همبستگی همه جانبه با جهان اسلام			
کیفیت ادراک شده گردشگر	حس مکان	مداخله‌گر	
توسعه زیرساخت‌های تبلیغ گردشگری ورزشی			
تبلیغ و معرفی منابع گردشگری ورزشی	بازاریابی	راهبردی	
روابط بین‌الملل و دیپلماسی			
ترویج گردشگری ورزشی			
توسعه زیرساخت‌های خدمات رفاهی و اقامتی	توسعه زیرساخت‌های خدمات رفاهی و اقامتی	راهبردی	
حفاظت از منابع طبیعی گردشگری ورزشی			
توسعه و حفاظت از ورزش و هنرهای ورزشی سنتی	حفاظت از منابع گردشگری ورزشی	راهبردی	
حفاظت از منابع فرهنگی گردشگری			
توسعه زیرساخت‌های حمل و نقل	مدیریت و توسعه حمل و نقل	راهبردی	

مأخذ: جمع‌آوری و تحلیل داده‌های پژوهش

محوری را بیان می‌کنند. این مقوله‌ها توضیح می‌دهند که چرا باید مقوله محوری را مورد توجه قرار داد و به آن پرداخت. در جدول ۵ مقوله‌های علی مطالعه آورده شده است. مقوله محوری در بستری اتفاق می‌افتد که در آن دو دسته شرایط وجود دارد: شرایط خاص و شرایط عمومی و کلی‌تر. هر دوی این شرایط بر مقوله محوری تأثیر گذار هستند. مقوله‌های زمینه‌ای در برگیرنده شرایط خاصی هستند که توسعه پایدار صنعت گردشگری ورزشی به عنوان پدیده اصلی مطالعه حاضر در آن واقع شده است. مقوله‌های زمینه‌ای این مطالعه در مجموع ۴ مقوله اصلی ملاحظات اجتماعی، مشارکت ذی‌نفعان، سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی، و اقتصاد مقاومتی و ۱۲ مقوله فرعی و ۳۱ مفهوم را در برمی‌گیرد (جدول ۳). مقوله‌های مداخله‌گر شرایط زمینه‌ای عمومی و کلی هستند که بر راهبردهای توسعه پایدار صنعت گردشگری

ورزشی ایران تأثیرگذار هستند و توسعه پایدار گردشگری ورزشی ایران تحت این شرایط رخ می‌دهد. مقوله‌های مداخله‌گر و مقوله‌های فرعی آنها در جدول ۳ آورده شده است. مقوله‌های مداخله‌گر از ۷ مقوله اصلی حکمروایی مطلوب، توجه به مقتضیات تاریخی در توسعه، تأمین مالی، ساخت‌یافتگی جامعه، فرهنگ و هویت ایرانی-اسلامی، همبستگی ملی و بین‌المللی، و حس مکان تشکیل شده است که در مجموع دارای ۲۳ مقوله فرعی هستند. تعداد مفاهیمی که این مقوله‌ها از آنها ساخته شده در مجموع ۸۳ مفهوم است. راهبردها کنش‌ها یا برهم‌کنش‌های خاصی هستند که از پدیده محوری منتج می‌شوند و کنش‌گران با توجه به شرایط موجود از خود بروز می‌دهند. مقوله‌های راهبردی نیز در جدول

مدیریت حمل و نقل هوایی			
مدیریت حمل و نقل ریلی			
مدیریت حمل و نقل دریایی			
حمایت از تأسیسات گردشگری ورزشی	مدیریت تأسیسات و کسب و کارهای گردشگری ورزشی	راهبردی	
تسهیل و تشویق سرمایه‌گذاری			
جذب سرمایه خارجی			
به کارگیری دانش و فضای مجازی در کسب و کارها			
نظارت بر تأسیسات گردشگری ورزشی			
ترویج حفاظت از محیط زیست و منابع طبیعی	مدیریت محیط زیست	راهبردی	
کنترل آلودگی‌های محیط زیست			
ارزیابی و نظارت زیست محیطی			
اجرای مدیریت سبز	مدیریت منابع انسانی	راهبردی	
جذب متخصصان و جلب مشارکت آنها			
آموزش و تربیت نیروی انسانی			
افزایش کیفیت علم، آموزش و پژوهش	مدیریت علم، فناوری و نوآوری	راهبردی	
حمایت از نوآوری و پژوهش			
توسعه نوآوری و فناوری			
دیپلماسی دانش و فناوری			
توسعه علم و پژوهش‌های مورد نیاز			
به کارگیری فضای مجازی و نرم‌افزار	پایداری محیط زیست، منابع طبیعی و انرژی	پیامدی	
پایداری محیط زیست			
پایداری منابع طبیعی و انرژی			
عدالت بین نسلی در استفاده از منابع طبیعی	توسعه متوازن	پیامدی	
توزیع متوازن سفر			
توسعه متوازن منطقه‌ای			
کمک به صلح بین‌المللی	توسعه صلح	پیامدی	
رفاه اقتصادی			
ارتقای رفاه و نشاط اجتماعی	رفاه جامعه میزبان	پیامدی	
حفظ حقوق جامعه میزبان			
تأمین تأسیسات مورد نیاز جامعه میزبان			

مرحله دوم کدگذاری محوری: برقراری ارتباط بین مقوله‌های اصلی

در مرحله دوم کدگذاری محوری بین مقوله‌های اصلی شبکه ارتباطی ایجاد شد و مقوله‌های اصلی در ۶ دسته شامل پدیده محوری، عوامل یا شرایط علی، عوامل یا شرایط زمینه‌ای، عوامل یا شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها دسته‌بندی شدند. مقوله‌ی محوری (پدیده محوری) یک شکل ذهنی از پدیده‌ای است که آن پدیده اساس فرایند مورد مطالعه است. سایر مقوله‌های حول این مقوله شکل می‌گیرند. نام مقوله محوری توسعه پایدار گردشگری ورزشی انتخاب شد. در جدول ۴۳ این مقوله و مقوله‌های فرعی و مفاهیم آن آورده شده‌اند. مقوله‌ها یا شرایط علی مقوله‌هایی هستند که بر پدیده محوری تأثیر می‌گذارند و علت وجودی پرداختن به مقوله

۳ آورده شده است. راهبردها شامل ۸ مقوله اصلی بازاریابی، توسعه زیرساخت‌های خدمات رفاهی و اقامتی، حفاظت از منابع گردشگری ورزشی، مدیریت و توسعه حمل‌ونقل، مدیریت تأسیسات و کسب و کارهای گردشگری ورزشی، مدیریت محیط زیست، مدیریت و آموزش منابع انسانی و مدیریت علم، فناوری و نوآوری هستند که از ۲۹ مقوله فرعی تشکیل شده‌اند. مقوله‌های فرعی در مجموع از ۱۱۷ مفهوم تشکیل شده‌اند.

جدول ۴. مقوله‌ی محوری

ردیف	مقوله اصلی	مقوله فرعی	مفهوم (کد باز)	نشانه‌گر	
۱	توسعه پایدار گردشگری ورزشی	اهمیت حفاظت از محیط زیست	ارائه طرح در بودجه سالیانه برای موضوع محیط زیست به عنوان یک موضوع راهبردی	۶/۲/۱	
			الزام به حفاظت از محیط زیست در فعالیتهای اقتصادی	۱.ق/۵۰/۱	
۲	توسعه پایدار گردشگری ورزشی	پایداری محیط زیست و عدالت در مالکیت منابع طبیعی	حق مالکیت عمومی بر منابع طبیعی و ثروت‌های ملی و رعایت پایداری زیست محیطی	۲۸/تدابیر/اپاپ	
			الزام دولت به ارائه طرح در بودجه سالیانه برای توسعه سواحل مکران و ارونه به عنوان یک موضوع راهبردی	۶/۲/۲	
		ساماندهی و گسترش گردشگری ورزشی و طبیعت	مدیریت و بهره‌برداری مناسب	مدیریت و بهره‌برداری مناسب تالاب‌های کشور	۶/۳۸/۴
			ساماندهی گردشگری جنگل‌های شمال و شمال غرب کشور و زاگرس، سواحل شمالی و جنوبی طبق قوانین	۶/۱۰۰/۶	
			ساماندهی گردشگری سواحل مکران طبق قوانین	۶/۱۰۰/۷	
			گسترش قطب‌های گردشگری طبیعی با محوریت مناطق و مراکز هویت‌ساز	۳۴/تدابیر/اپاپ	
ملاحظات جغرافیایی در توسعه	توسعه متناسب با مقتضیات جغرافیایی	۱۴۰۴/۰۰/۴			

مأخذ: جمع‌آوری و تحلیل داده‌های پژوهش

جدول ۵. مقوله‌های علی

ردیف	مقوله اصلی	مقوله فرعی	مفهوم (کد باز)	نشانه‌گر
۱	استقلال بودجه دولت از ثروت‌های عمومی	استقلال بودجه دولت از ثروت‌های عمومی	استقلال بودجه دولت از منابع طبیعی و ثروت‌های عمومی	۹/۱/تدابیر/اپاپ
			قطع وابستگی به منابع نفتی	۱/چشم‌انداز/سرتگ
۲	مبانی انسان‌شناختی	آباد کردن و امانت داری جهان	انسان آباد کننده جهان است	۲/ مبانی /اپاپ
			انسان امانت دار جهان است	۱/مبانی/اپاپ
		رفع نیازهای مادی انسان	بعد طبیعی انسان منشأ اوصاف و نیازهای مادی گوناگون است	۶/ مبانی /اپاپ
			بستر تعامل و مشارکت جمعی تأمین کننده بسیاری از نیازها و شکوفایی استعدادهای انسان اجتماعی است	۷/ مبانی /اپاپ
تقویت کرامت ذاتی انسان	بعد فطری انسان منشأ کرامت ذاتی و نیز اوصاف عالی است	۵/ مبانی /اپاپ		

مأخذ: جمع‌آوری و تحلیل داده‌های پژوهش

۱۶ مفهوم ساخته شده‌اند (جدول ۳).

مرحله سوم کدگذاری محوری: استخراج الگو

در مرحله سوم کدگذاری محوری الگویی شکل می‌گیرد که در مرکز آن پدیده محوری قرار دارد و سایر مقوله‌ها در اطراف آن قرار داشته و شبکه ارتباطی بین آنها مشخص است. در این الگو شرایط علی بر پدیده محوری اثر گذار هستند یا به عبارت دیگر شرایط علی، علت پرداختن به پدیده محوری هستند.

مقوله‌های پیامدی نتیجه‌ای هستند که پس از اجرا و استخدام راهبردها حاصل می‌شوند. اجرای راهبردهای توسعه گردشگری ورزشی تأثیرات خود را در مقصد، کشور و حتی منطقه خواهد گذاشت. این تأثیرات یا همان مقوله‌های پیامدی مطالعه از ۴ مقوله اصلی شامل پایداری محیط زیست، منابع طبیعی و انرژی، توسعه متوازن، توسعه صلح، و رفاه جامعه میزبان تشکیل شده‌اند که این مقوله‌ها از ۱۰ مقوله فرعی و

کردن جهان، بودجه کشور از ثروت‌های عمومی مستقل شود که توسعه پایدار گردشگری ورزشی می‌تواند با ساماندهی و گسترش گردشگری ورزشی و گردشگری طبیعت و بهره‌گیری از مزیت‌های جغرافیایی کشور در رسیدن به این اهداف مؤثر باشد و در نتیجه موجب محافظت بهتر از محیط زیست شود و با کمک به پایداری محیط زیست عدالت در مالکیت منابع طبیعی را محقق کند و برای این منظور باید به برخی ملاحظات اجتماعی در توسعه توجه کرد و اهمیت اقتصاد مقاومتی در پیشرفت و توسعه کشور را مد نظر قرار داد و با سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی مناسب مشارکت ذینفعان برای توسعه پایدار گردشگری ورزشی جذب شود و با حکمروایی مطلوب، توجه به مقتضیات تاریخی، تأمین مالی، ارتقا ساخت یافتگی جامعه، ارتقا همبستگی ملی و بین‌المللی و بهبود حس مکان، مداخله مثبتی در جهت توسعه گردشگری ورزشی انجام شود و از طرفی دقت شود که این توسعه موجب واردن آمدن آسیب به هویت دینی-ملی و ارزش‌های جامعه نشود و از آنها برای توسعه گردشگری ورزشی استفاده شود و با بکارگیری راهبردهای بازاریابی مناسب، توسعه زیرساخت‌های خدمات رفاهی و اقامتی، توسعه و حفاظت از منابع گردشگری، مدیریت و توسعه حمل‌ونقل، مدیریت تأسیسات و کسب و کارهای گردشگری ورزشی، مدیریت محیط زیست، مدیریت منابع انسانی و مدیریت علم، فناوری و نوآوری موجبات پایداری توسعه گردشگری ورزشی را فراهم شود و در نتیجه آن پیامدهای پایداری محیط زیست، منابع طبیعی و انرژی، توسعه متوازن، توسعه صلح جهانی و رفاه جامعه میزبان محقق شوند و با بررسی تحقق پیامدهای مورد انتظار در صورت نیاز اصلاحاتی در راهبردها اتخاذ شود».

۵- بحث و نتیجه‌گیری

در مطالعه حاضر الگوی فرایندی (پارادایمی) توسعه پایدار گردشگری ورزشی جمهوری اسلامی ایران با تحلیل اسناد بالادستی با استفاده از روش نظریه پردازی داده‌بنیاد استخراج شد.

در این پژوهش نام پدیده محوری «توسعه پایدار گردشگری ورزشی» انتخاب شد. مقوله محوری دارای ۵ مقوله فرعی است. این مقوله‌ها از چهار سند قانون اساسی، قانون برنامه ششم توسعه، سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ و الگوی پایه اسلامی ایرانی پیشرفت استخراج

شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر و پدیده محوری موجب شکل‌گیری راهبردهایی می‌شوند که در صورت برنامه‌ریزی صحیح و اجرای آنها، گردشگری ورزشی ایران در مسیر توسعه پایدار قرار خواهد گرفت. در صورت اجرای راهبردها نتایجی مورد انتظار است که به عنوان پیامدهای الگوی تولید شده آورده شده‌اند. پیامدهای توسعه پایدار گردشگری ورزشی ایران به صورت مستقیم تحت تأثیر راهبردها قرار دارند. در الگوی حاضر پیامدها هم از راهبردها اثر می‌گیرند و هم بر راهبردها اثر گذار هستند. به این دلیل که برای توسعه متوازن و پایدار گردشگری ورزشی باید با توجه به پیامدهای برنامه اجرا شده اقدام به استفاده از راهبرد مناسب کرد. به عنوان مثال در مقصدی که شکندگی زیست محیطی بالایی دارد بهتر هست که اقداماتی در جهت کاهش ورود گردشگر صورت گیرد مانند افزایش هزینه سفر به مقصد، عدم بهسازی مسیرهای دسترسی و ... و در مناطقی که ورود گردشگر کم بوده و پایداری محیط زیست با ورود گردشگر به خطر نمی‌افتد باید اقدامات در جهت جذب گردشگر باشد. الگویی که در این بخش استخراج شد به الگوی فرایندی یا الگوی پارادایمی توسعه پایدار گردشگری ورزشی ایران براساس اسناد بالادستی نام گرفت. الگوی تدوین شده همراه با مقوله‌های اصلی و مقوله‌های فرعی آن در صفحه بعد آورده شده است.

کدگذاری انتخابی-نوشتن خط داستان و تولید نظریه کدگذاری انتخابی آخرین مرحله کدگذاری در نظریه‌پردازی داده‌بنیاد است. در این مرحله خط داستانی از روابط موجود بین مقوله‌های الگوی فرایندی تولید شده در مرحله کدگذاری محوری توسط نظریه‌پرداز نوشته می‌شود که همان نظریه است. در خط داستان، نظریه‌پرداز بررسی می‌کند که عوامل خاص چگونه بر پدیده اثر می‌گذارند و منجر به استفاده از راهبردهایی خاص با خروجی‌های ویژه می‌شوند (کرسول، ۲۰۱۵: ۴۴۵). در این مرحله نظریه‌پرداز با استفاده از برخی فنون مانند نگارش خط داستان که مقوله‌ها را به هم متصل می‌کند و همچنین فرایند دسته‌بندی از طریق یادداشت‌های شخصی در خصوص ایده‌های نظری، فرایند یکپارچه‌سازی و بهبودبخشی نظریه را انجام می‌دهد (اشتراوس و کوربین^۱، ۲۰۱۴: ۳۲). برای مطالعه حاضر داستان به شرح زیر به نگارش درآمد:

«ضروری هست تا برای تأمین نیازهای مادی انسان و آباد

توسعه گردشگری نسبت داد. بر اساس این دیدگاه گردشگری اغلب یک مبنای اکولوژیکی دارد که نیازی اساسی به توسعه دارد و بر اساس الگوهای فضایی خاص پایه‌ریزی می‌شود تا اثرات منفی این صنعت در یک محیط فیزیکی به کم‌ترین مقدار ممکن برسد. در این چارچوب موضوعاتی از قبیل مباحث مرتبط با استانه‌های محیطی و محدودیت‌ها، ظرفیت‌سازی فیزیکی و اجتماعی مورد توجه هستند (۳۲).

«شرایط علی» در الگوی توسعه پایدار گردشگری ورزشی ایران دارای دو مقوله اصلی بود. «استقلال بودجه دولت از ثروت‌های عمومی» یکی از این مقوله‌ها بود که بر اساس تدبیر شماره ۹ الگوی پایه اسلامی ایرانی پیشرفت و سند راهبردی توسعه گردشگری کشور در نوشته شد.

ضرغام و صداقت اثرات گردشگری شامل اثرات سیاسی، اقتصادی، زیست محیطی، و اجتماعی فرهنگی را از مقوله‌های علی توسعه پایدار گردشگری عنوان کرده‌اند که می‌توان گفت استقلال بودجه دولت از ثروت‌های عمومی هم دارای اثرات سیاسی، اقتصادی، زیست محیطی، و اجتماعی فرهنگی خواهد بود (ضرغام و صداقت، ۱۳۹۷: ۷۱). «مبانی انسان‌شناختی» مقوله اصلی دوم در بخش شرایط علی است که از الگوی پایه اسلامی ایرانی پیشرفت استخراج شده و به دلایلی برای توسعه پایدار گردشگری ورزشی اشاره دارد که با مبانی انسان‌شناختی مرتبط است. با مطالعه محقق در هیچ الگوی تدوین شده‌ای برای توسعه گردشگری یا گردشگری ورزشی به مبانی انسان‌شناختی اشاره‌ای نشده است. بر اساس الگوی تدوین شده در این مطالعه، آباد کردن و امانت‌داری جهان، رفع نیازهای مادی انسان، و تقویت کرامت ذاتی انسان از دلایلی برای توسعه پایدار گردشگری ورزشی هستند که با مبانی انسان‌شناختی در ارتباط هستند.

شدند که در آنها محیط زیست و/یا گردشگری و گردشگری ورزشی و منابع گردشگری مورد توجه قرار گرفته است. مقوله‌ی فرعی «اهمیت حفاظت از محیط زیست» با توجه به اصل ۵۰ قانون اساسی، که الزام به حفاظت از محیط زیست در فعالیت‌های اقتصادی را مورد تأکید قرار داده و ماده ۲ قانون برنامه ششم توسعه که موضوع محیط زیست را به عنوان یک موضوع راهبردی در نظر گرفته و ارائه طرح در بودجه سالیانه برای آن را الزامی دانسته، استخراج شد.

مقوله فرعی «پایداری محیط زیست و عدالت در مالکیت منابع طبیعی» با توجه از تدابیر الگوی پایه اسلامی ایرانی پیشرفت استخراج شد که بر حق مالکیت عمومی بر منابع طبیعی و ثروت‌های ملی و رعایت پایداری زیست محیطی تأکید دارد. مقوله فرعی «مدیریت و بهره‌برداری مناسب منابع گردشگری ورزشی» براساس ماده ۲ قانون برنامه ششم توسعه که دولت را به ارائه طرح در بودجه سالیانه برای توسعه سواحل مکران و اروند به عنوان یک موضوع راهبردی ملزم دانسته و ماده ۳۸ آن که به مدیریت و بهره‌برداری مناسب تالاب‌های کشور اشاره دارد، تدوین شد. استخراج مقوله فرعی «ساماندهی و گسترش گردشگری ورزشی و طبیعت» بر اساس ماده ۷ قانون برنامه ششم توسعه که در آن ساماندهی گردشگری سواحل مکران طبق قوانین مورد توجه قرار گرفته و تدبیر ۳۴ الگوی پایه اسلامی ایرانی پیشرفت که بر گسترش قطب‌های گردشگری طبیعی با محوریت مناطق و مراکز هویت‌ساز را تأکید کرده است، انجام شد. در اینجا اهمیت گسترش گردشگری طبیعی از زیر مجموعه‌های گردشگری ورزشی در یکی از مهم‌ترین اسناد بالادستی یعنی الگوی پایه اسلامی ایرانی پیشرفت مشاهده می‌شود که نشان دهنده نگاه سیاست‌گذاران کلان کشور به مقوله گردشگری ورزشی و وجود ظرفیت قانونی برای حمایت از گسترش این نوع گردشگری است. «ملاحظات جغرافیایی در توسعه» از متن سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ تدوین شد. این مقوله را می‌توان با دیدگاه فضایی- جغرافیایی در

نمودار ۱. الگوی توسعه پایدار گردشگری ورزشی جمهوری اسلامی ایران بر اساس اسناد بالادستی

«مشارکت ذی‌نفعان»، «سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی»

«شرایط زمینه‌ای» این مطالعه از ۴ مقوله اصلی

قانون برنامه ششم توسعه و «بهبود ساختن نظام سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی» مستخرج از ماده ۱۰۰ قانون برنامه ششم توسعه، بخش راهبردهای نقشه جامع علمی کشور و بخش افق الگوی پایه اسلامی ایرانی پیشرفت در نظر گرفته شدند. دیگر شرط زمینه‌ای که گردشگری ورزشی جمهوری اسلامی ایران باید در آن به توسعه پایدار برسد، «اقتصاد مقاومتی» است. شرایط سیاسی و اقتصادی کشور که تحت تأثیر تحریم‌های ظالمانه قرار دارد منجر به تدوین سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی شد و در این مطالعه با استفاده از سند مذکور، قانون برنامه ششم توسعه، سند راهبردی توسعه گردشگری و سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه، چهار مقوله فرعی «تقویت رقابت»، «مشارکت بخش خصوصی در اقتصاد درون‌زا»، «تنوع بخشی به پیوندهای اقتصادی بین‌المللی» و «حمایت از فعالیت در زمینه اقتصاد مقاومتی» برای مقوله اصلی اقتصاد مقاومتی تدوین شد. جهانیان (۱۳۹۵)، امینیان و خوشخو (۱۳۹۴)، طلائیان و عبدیان (۱۳۹۱) و نعیمی مجد (۱۳۹۸) در مطالعات خود به وجود ارتباط بین توسعه گردشگری و اقتصاد مقاومتی اشاره کردند (نعیمی مجد و نعیمی مجد، ۱۳۹۸: ۲۱۱). با نگرش بر مبنای اقتصاد مقاومتی فرصتی فراهم می‌شود که مشکلات اقتصادی کشور مورد بررسی مجدد قرار گیرند و صنایع و بخش‌هایی مانند گردشگری ورزشی که با وجود ظرفیت عظیم در چرخه اقتصادی کشور سهم قابل قبولی ندارند، رشد کرده و توسعه یابند و به تحقق اقتصاد مقاومتی کمک کنند. آخرین مقوله زمینه‌ای اصلی، «ملاحظات اجتماعی توسعه گردشگری ورزشی» است که از ماده ۸۰ قانون برنامه ششم توسعه استخراج شد که به تهیه و تدوین پیوست‌های اجتماعی در طراحی کلیه برنامه‌های کلان توسعه‌ای، ملی و بومی با توجه به آثار محیطی آنها و به‌منظور کنترل و پیشگیری از ناهنجاری‌ها و آسیب‌های اجتماعی تأکید کرده است.

گولجا و گرسیتینیک نیز یک^۲ اعتقاد دارند که شرکت‌های گردشگری باید فلسفه مسئولیت اجتماعی گردشگری را درک کنند و آن را بپذیرند و توجه کردن به جامعه محلی و محیط زیست را در کسب موفقیت در بلندمدت مؤثر دانستند (گولجا و گرسیتینیک نیز یک، ۲۰۱۰: ۱۱۲-۱۱۱). بنابراین هنگام برنامه‌ریزی توسعه گردشگری ورزشی باید به شرایط اجتماعی

«اقتصاد مقاومتی» و «ملاحظات اجتماعی»، تشکیل شده است. از نظر سوک فان^۱ و همکاران ذینفعان شامل تمامی افرادی هستند که در یک جامعه یا سازمان دارای منافع مشروع هستند (نظر سوک فان و همکاران، ۲۰۱۴: ۶۳). مشارکت ذینفعان دارای ۴ مقوله فرعی است: «تسهیل ورود گردشگر خارجی»، «تسهیل بهره‌برداری از منابع گردشگری ورزشی»، «تقسیم کار بین بخشی برای توسعه گردشگری ورزشی» و «مشارکت در بهره‌برداری و حفاظت از منابع طبیعی گردشگری». مقوله تسهیل ورود گردشگر خارجی از بخش همکاری‌های بین دستگاهی سند راهبردی توسعه گردشگری استخراج شد و از سه مفهوم ساخته شده که هر سه مفهوم به‌طور روادید برای گردشگران خارجی مرتبط هستند.

آقاجانی و فراهانی فرد، یکی از عوامل مؤثر بر بهبود گردشگری را توجه به سهولت و سرعت در امر صدور روادید برای گردشگران غیر ایرانی عنوان کرده‌اند (آقاجانی، فراهانی فرد، ۲۰۱۵: ۴۳). مقوله‌های فرعی «تسهیل بهره‌برداری از منابع گردشگری ورزشی» از بخش همکاری‌های بین دستگاهی و بخش احکام سند راهبردی توسعه گردشگری استخراج شد. با توجه به اینکه منابع گردشگری ورزشی در اختیار سازمان‌ها و وزارت‌خانه‌های مختلف هستند، همکاری آنها در بهره‌برداری از این منابع برای توسعه گردشگری ورزشی ضروری است. دیگر مقوله‌ی فرعی مشارکت ذینفعان، «تقسیم کار بین بخشی» در نظر گرفته شد و از ماده ۱۹ قانون برنامه ششم توسعه که در آن به تقسیم کار در مناطق، استان‌ها، نواحی و سواحل و جزایر کشور به‌منظور افزایش تولید ثروت ملی اشاره شده است، و بخش احکام سند راهبردی توسعه گردشگری استخراج شد. دومین مقوله اصلی در بین مقوله‌های زمینه‌ای، «سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی» در نظر گرفته شد. فراهانی و همکاران توسعه گردشگری امارات متحده عربی را به سیاست‌گذاری مناسب و تدوین و اجرای برنامه‌های فراگیر گردشگری به‌ویژه گردشگری ورزشی منسوب می‌دانند (فراهانی و همکاران، ۱۳۹۳: ۲۱۵). در این مطالعه مقوله‌های فرعی این مقوله «تدوین سیاست» مستخرج از مواد ۳۰ و ۱۰۰ قانون برنامه ششم توسعه، «هدف‌گذاری و برنامه‌ریزی» مستخرج از مواد ۲، ۵۰ و ۱۰۰

گردشگری مؤثر دانسته‌اند. مقوله فرعی «حفظ استقلال و نفی سلطه» بر اساس اصول ۲، ۱۵۲، و ۱۵۳ قانون اساسی تدوین شد و بر اساس آن هر گونه فعالیت و عقد قرارداد در حوزه گردشگری ورزشی نباید موجب نفی استقلال کشور یا سلطه بیگانه شود. مقوله‌های «حفظ و تقویت هویت فرهنگی» و «حفظ هویت دینی-ملی دینی و ارزش‌های جامعه» در صورت به‌کارگیری صحیح می‌توانند به عنوان یک محرک برای توسعه گردشگری ورزشی عمل کنند و در صورت نگرستن بر این مقوله‌ها به عنوان یک محدودیت و مانع، ابتکار را از توسعه‌دهندگان گردشگری ورزشی سلب کرده و مانع توسعه گردشگری ورزشی خواهند شد. «همبستگی ملی و بین‌المللی» به عنوان یکی از مقوله‌های اصلی شرایط مداخله‌گر از دو مقوله فرعی «همبستگی ملی» و «همبستگی همه جانبه با جهان اسلام» تشکیل شده است. هر چقدر میزان این دو همبستگی بیشتر باشد جذب گردشگر ورزشی بیشتر خواهد شد. از طرف دیگر کروی و زندی (۱۳۹۰: ۱۲۲) و جهانیان و همکاران (۱۳۸۹: ۱۰۹) و مقصودی و ارسیا (۱۳۸۸: ۹۹) گردشگری را بر افزایش همبستگی ملی مؤثر می‌دانند. بنابراین می‌توان گفت یک ارتباط متقابل بین توسعه گردشگری و افزایش همبستگی ملی و بین‌المللی وجود دارد. در حله اول افزایش همبستگی ملی و بین‌المللی می‌تواند موجب توسعه گردشگری ورزشی شود و از طرف دیگر توسعه گردشگری ورزشی داخلی و ورودی به ترتیب موجب افزایش همبستگی ملی بین‌المللی خواهند شد. «تأمین مالی توسعه گردشگری ورزشی» دیگر مقوله اصلی طبقه شرایط مداخله‌گر الگوی تدوین شده است. این مقوله از چهار مقوله فرعی «تأمین مالی توسعه زیرساخت‌های گردشگری ورزشی»، «تأمین مالی کسب کارهای مرتبط با گردشگری ورزشی»، «تأمین مالی زیرساخت‌های نرم گردشگری»، و «تأمین مالی محافظت از منابع گردشگری ورزشی». همه مفاهیم و مقوله‌های مربوط به مقوله اصلی تأمین مالی، از دو سند سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه و قانون برنامه ششم توسعه استخراج شدند. بر اساس دو سند ذکر شده به طور کلی در تأمین مالی توسعه گردشگری ورزشی می‌توان از این منابع بهره گرفت: معافیت مالیاتی در صورت سرمایه‌گذاری در بخش ورزش، از فروش نفت خام و میعانات گازی، بودجه عمرانی دولت، عوارض چشمه‌های آب معدنی و درمانی، جذب سرمایه‌گذار، تسهیلات، منابع شهرداری‌ها، درآمد اختصاصی

موجود دقت کرد تا ضمن جلوگیری از وارد آمدن آسیب به اجتماع موجب حمایت جامعه میزبان از طرح‌های توسعه گردشگری ورزشی شد.

«شرایط مداخله‌گر» از ۷ مقوله «حکمروایی مطلوب»، «توجه به مقتضیات تاریخی در توسعه»، «تأمین مالی»، «ساخت‌یافتگی جامعه»، «فرهنگ و هویت ایرانی-اسلامی»، «همبستگی ملی و بین‌المللی»، و «حس مکان» تشکیل دهنده مقوله‌های مداخله‌گر هستند. «حکمروایی مطلوب» از مقوله‌های فرعی «کیفیت تنظیم‌کنندگی در حوزه کسب و کار»، «کیفیت تنظیم‌کنندگی در حوزه محیط زیست»، «تأمین امنیت گردشگران و فضاهای گردشگری ورزشی»، «نظارت بر امنیت گردشگری ورزشی»، «ارتقاء امنیت سرمایه‌گذاری»، «ارتقاء امنیت منطقه»، «ارتقاء عدالت و مبارزه با فساد»، و «توسعه بخش غیردولتی» تشکیل شده است که بر اساس شاخص‌های حکمرانی مطلوب از نظر بانک جهانی تدوین شدند: (۱) حق اظهار نظر و پاسخگویی، (۲) ثبات سیاسی و عدم خشونت، (۳) کارآیی و اثربخشی دولت، (۴) کیفیت تنظیم‌کنندگی (کیفیت قوانین و مقررات)، (۵) حکومت قانون، (۶) کنترل فساد. هر اندازه ویژگی‌های مثبتی از قبیل پاسخگویی و اثربخشی دولت، و حاکمیت قانون در جامعه بیشتر باشد و ویژگی‌های منفی مانند فساد، مقررات اضافی، خشونت و بی‌ثباتی سیاسی کمتر باشد، حکمرانی جامعه برای رسیدن به توسعه، مطلوب‌تر است (کمیحانی و سلاطین، ۱۳۸۷: ۵-۶). حکمرانی مطلوب در نگرش مثبت گردشگران خارجی به کشور به عنوان یک مقصد مطلوب تأثیر بسزایی دارد و موجب ترغیب آنها برای بازدید از منابع گردشگری کشور خواهد شد. از ۷ سند قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴، برنامه ششم توسعه، سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه، الگوی پایه اسلامی ایرانی پیشرفت، سیاست‌های کلی «اقتصاد مقاومتی»، و سند راهبردی توسعه گردشگری در استخراج مقوله‌های مرتبط با حکمرانی مطلوب توسعه پایدار گردشگری ورزشی استفاده شد. «فرهنگ و هویت ایرانی-اسلامی» یکی دیگر از شرایط مداخله‌گر است که دارای سه مقوله فرعی است: «حفظ و تقویت هویت فرهنگی»، «حفظ هویت دینی-ملی و ارزش‌های جامعه»، و «حفظ استقلال و نفی سلطه». کروی و زندی (۱۳۹۰: ۱۲۲) و جهانیان و همکاران (۱۳۸۹: ۱۰۹) نیز فرهنگ و هویت ایرانی را بر

داشتن منابع گردشگری باید این منابع به جامعه هدف شناسانده شوند. از نظر معین فردو همکاران (۱۳۹۳: ۱)، معرفی صنعت گردشگری ورزشی تفریحی به وسیله تبلیغات و بازاریابی یکی از راهکارهای توسعه گردشگری ورزشی است. نتایج مطالعات امینی و همکاران، (۱۳۹۳)، ویسی و مهبماندوست (۱۳۹۴)، لاو و همکاران^۱ (۲۰۱۴) و زمیسلون^۲ (۲۰۱۴) نیز بر نقش تبلیغات در توسعه گردشگری تأکید دارند (امینی و همکاران، ۱۳۹۷: ۹۴). از طرف دیگر یکی از بهترین روش‌ها برای بازاریابی و ترغیب گردشگران بین‌المللی به منظور بازدید از یک منبع گردشگری ورزشی داشتن دیپلماسی فعال برای معرفی مقصد گردشگری به عنوان یک مقصد مناسب است. در مطالعه حاضر یکی از مقوله‌های بازاریابی «روابط بین‌الملل و دیپلماسی» بود اما در هیچ الگو و مطالعه دیگری استفاده از دیپلماسی برای توسعه گردشگری ورزشی یا گردشگری به عنوان عامل مؤثر در بازاریابی گردشگری مشاهده نشد. «حفاظت از منابع گردشگری ورزشی» سومین راهبرد مؤثر بر توسعه گردشگری ورزشی از مقوله‌های فرعی، «حفاظت از منابع طبیعی گردشگری ورزشی»، «توسعه و حفاظت از ورزش و هنرهای ورزشی سنتی»، و «حفاظت از منابع فرهنگی گردشگری» تشکیل شده است. برای پایداری توسعه گردشگری ورزشی باید به محیط زیست آسیبی وارد نشود تا هم پایداری گردشگری ورزشی را تضمین کند و هم با کمک به حفظ منابع گردشگری توسعه بیشتر گردشگری را موجب شود. به همین منظور دیگر راهبرد توسعه پایدار گردشگری ورزشی در الگوی حاضر «مدیریت محیط زیست» تعیین شد که مقوله‌های فرعی آن شامل «ترویج حفاظت از محیط زیست و منابع طبیعی»، «کنترل آلودگی‌های محیط زیست»، «ارزیابی و نظارت زیست محیطی»، و «اجرای مدیریت سبز» است. برای حفاظت بهتر محیط زیست، گردشگری سبز^۳ با هدف کاهش اثرات منفی گردشگری بر محیط زیست شکل گرفته است که در یک تعریف به عنوان "شکلی از توسعه گردشگری دوستدار محیط زیست بر اساس رعایت سه اصل تلقی می‌شود: ۱) استفاده منطقی از منابع طبیعی برای توسعه گردشگری نیاز به جدول برنامه کاری دارد؛ ۲) تأثیر فعالیت‌های گردشگری بر محیط طبیعی محدود

اماکن و محوطه‌های گردشگری، نظام بانکی، منابع ارزی و ریالی توسط صندوق توسعه ملی، اعتبارات هزینه‌ای دستگاه‌های اجرایی، افزایش سهم اعتبارات از تولید ناخالص، و بودجه سنواری دستگاه‌ها. با توجه تأثیر کیفیت ادراک شده بر جذب گردشگران به مقصد (طاهری و انصاری، ۱۳۹۵: ۱۵۵) «حس مکان» به عنوان دیگر مقوله اصلی مداخله‌گر انتخاب شد که از یک مقوله فرعی با عنوان «کیفیت ادراک شده گردشگر» و سه مفهوم تشکیل شده است که این مفاهیم از بخش‌های اهداف، ماموریت و احکام سند راهبردی توسعه گردشگری اقتباس شدند. «توجه به مقتضیات تاریخی در توسعه» مقوله اصلی دیگری از شرایط مداخله‌گر بود که با توجه به تأکید چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ بر «توسعه متناسب با مقتضیات تاریخی» شکل گرفت. توجه به مقتضیات تاریخی می‌تواند منجر به جلب حمایت قانونی از توسعه پایدار گردشگری ورزشی و همچنین حفظ منابع گردشگری و ایجاد منابع گردشگری جدید شود. با بررسی انجام شده مشخص شد هیچ الگویی برای توسعه گردشگری ورزشی و یا گردشگری به مقتضیات تاریخی اشاره و توجه نکرده‌اند. آخرین مقوله مداخله‌گر «ساخت‌یافتگی جامعه» است و بررسی انجام شده مشخص کرد که به مانند مقوله قبلی، هیچ الگویی برای توسعه گردشگری ورزشی و یا گردشگری به ساخت‌یافتگی جامعه اشاره و توجه نکرده‌اند. این مقوله از دو مقوله فرعی «نخبگان، افراد، خانواده و جامعه» و «اصول و ارزش‌های دینی و جامعه» تشکیل شده است که مفاهیم آنها از بخش مبانی الگوی پایه ایرانی اسلامی پیشرفت استخراج شده‌اند. جامعه به عنوان بستری که توسعه پایدار گردشگری ورزشی در آن رخ خواهد داد از فرهنگ، نخبگان، افراد و خانواده اثر می‌گیرد و بر آنها اثر متقابل هم دارد. این اثر متقابل در مورد مناسبات اجتماعی و اصول و ارزش‌های دینی نیز وجود دارد.

«راهبردهای» استخراج شده برای توسعه پایدار گردشگری ورزشی با توجه به الگوی تدوین شده، شامل ۸ مقوله اصلی و ۲۹ مقوله فرعی است. بدون شک یکی از مهمترین راهبردها برای توسعه گردشگری ورزشی «بازاریابی» است که دارای ۴ مقوله فرعی شامل «توسعه زیرساخت‌های تبلیغ گردشگری ورزشی»، «تبلیغ و معرفی منابع گردشگری ورزشی»، «روابط بین‌الملل و دیپلماسی»، «ترویج گردشگری ورزشی» است. برای توسعه گردشگری ورزشی علاوه بر

1. law, Buhalis & gobanoglu

2. Zmyslony

3. Green Tourism

برقرار شود به طوری که در آن توسعه گردشگری دارای تأثیرات مثبت بر محیط زیست باشد و بهبود شرایط زیست محیطی موجب توسعه بیشتر گردشگری شود. با توجه به تعریفی که در خصوص منابع گردشگری ارائه شد بخشی از منابع گردشگری ورزشی به خصوص منابع گردشگری طبیعت در زمره منابع مرتبط با محیط زیست هستند و بنابراین حفاظت از محیط زیست علاوه بر تحقق پایداری توسعه گردشگری ورزشی موجب حفاظت از منابع گردشگری هم خواهد شد. در مطالعه محمد قلیان و مدی (۱۳۹۹: ۳۶۳) تأثیرگذاری عوامل عینی بر توسعه اکوتوریسم نسبت به عوامل ذهنی بیشتر گزارش شده است و از بین این عوامل پس از عامل «دسترسی به تسهیلات و خدمات» عامل «آسایش اقلیمی» و «کیفیت زیست محیطی» بیشترین تأثیر را بر اکوتوریسم دارند. همچنین عوامل ادراکی «کیفیت فضا و محوطه» و «لذت بصری» را بر حس مکان گردشگر مؤثر دانسته‌اند. بنابراین محیط زیست دارای زیبایی بصری و غنی از ساختار طبیعی خود، با توجه به اثرگذاری مثبت بر حس مکان گردشگر در جذب گردشگر مؤثر خواهد بود و می‌تواند موجب ترغیب گردشگران برای سفر به مقصد گردشگری حتی با قیمت‌های بالاتر شود. در صورت مدیریت مناسب محیط زیست و تشویق سرمایه‌گذاران، جامعه محلی، گردشگران و سایر ذینفعان حقیقی و حقوقی به جلوگیری از تخریب منابع زیست محیطی بدون جایگزینی آنها، جذب گردشگر ورزشی با پایداری محیط زیست رشد بیشتری خواهد داشت و این چرخه می‌تواند موجب افزایش مستمر در کیفیت محیط زیست، و کیفیت و قیمت خدمات در جامعه میزبان گردد. کسب منفعت بیشتر توسط ذینفعان موجب حساسیت آنها به حفظ منابع طبیعی خواهد شد و این امر موجب تکرار چرخه حاضر خواهد شد. با توجه به اثر مثبت توسعه زیرساخت‌های خدمات رفاهی و اقامتی در توسعه گردشگری راهبرد بعدی مستخرج از اسناد فرادستی برای توسعه پایدار صنعت گردشگری ورزشی «توسعه زیرساخت‌های خدمات رفاهی و اقامتی» است که تنها دارای یک مقوله فرعی با عنوان «توسعه زیرساخت‌های خدمات رفاهی و اقامتی» است. علاوه بر وجود منابع گردشگری جذاب در مقصد، وجود امکانات رفاهی در محدوده جاذبه گردشگری در جذب گردشگر بسیار مهم و دارای اهمیت است. به عنوان مثال ورزشگاه ومبلی لندن به عنوان یک جاذبه گردشگری شهر لندن دارای تعداد زیادی رستوران، هتل

شوند، ۳) اولویت توسعه گردشگری، توسعه انواع / محصولات گردشگری مسئولانه نسبت به محیط طبیعی با محوریت اکوتوریسم باشد (۴۳). براساس راهبرد «مدیریت محیط زیست»، یکی اقدامات لازم برای محافظت از محیط زیست و عملیاتی کردن گردشگری سبز در فعالیت‌های گردشگری ورزشی «ترویج حفاظت از محیط زیست و منابع طبیعی» است. ترویج حفاظت از محیط زیست و منابع طبیعی یک اقدام فرهنگ‌ساز است که می‌تواند در بلندمدت اثرات مثبت خود را نمایان کند و در نسل‌های آینده هم تأثیر گذار باشد. از طرف دیگر به عنوان یک اقدام که اثرات آن در کوتاه‌مدت هم قابل مشاهده است باید از بروز آلودگی در محیط زیست به واسطه فعالیت‌های گردشگری جلوگیری شود. سند برنامه ششم توسعه بر اجرای مدیریت سبز که یک روش مؤثر برای حفاظت از محیط زیست در هر فعالیت اقتصادی می‌باشد، تأکید دارد و الگوی حاضر نیز در راهبرد «مدیریت محیط زیست» جهت توسعه پایدار گردشگری ورزشی این مهم را مورد توجه قرار داده است. براساس بند (ز) ماده ۳۸ برنامه ششم توسعه دولت برای حفاظت از محیط زیست موظف به «اجرای برنامه مدیریت سبز شامل مدیریت مصرف انرژی، آب، مواد اولیه، تجهیزات و کاغذ، کاهش مواد جامد زائد و بازیافت آنها در ساختمان‌ها و وسائط نقلیه، در کلیه دستگاه‌های اجرائی و مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی در چهارچوب قوانین مربوطه» است. بر این اساس در مطالعه حاضر مدیریت سبز به عنوان «مدیریت مصرف انرژی، آب، مواد اولیه، تجهیزات و کاغذ، کاهش مواد جامد زائد و بازیافت آنها» در نظر گرفته شد و دفع پسماند و تولید گازهای آلوده کننده محیط زیست در دسته مقوله‌های فرعی «کنترل آلودگی‌های محیط زیست» قرار گرفتند. کنترل و ارزیابی از ملزومات هر برنامه‌ای است. «ارزیابی و نظارت زیست محیطی» در مدیریت محیط زیست از ماده ۳۸ برنامه ششم توسعه استخراج شد. در اجرای راهبردهای مرتبط با محیط زیست باید سیاست حاکمیت در خصوص انتخاب پایداری قوی یا پایداری ضعیف مشخص شود. بی‌تردید پذیرش و به‌کارگیری هر یک از این دیدگاه‌ها دارای پیامدهای سیاستی متفاوتی در حوزه‌های مختلف تولید، اجتماع و محیط زیست است. با این وجود هر کدام از این دو نوع پایداری قوی یا ضعیف که انتخاب شود باید سعی کرد یک نوع ارتباط دو سویه مثبت بین توسعه گردشگری ورزشی و محیط زیست

(در نزدیکی ورزشگاه) و سایر امکانات رفاهی است که موجب شده گردشگران در روزهای خارج از روزهای برگزاری مسابقات یا مراسم‌هایی مانند کنسرت نیز برای بازدید از این مکان ورزشی عازم آن شوند و برای یک یا چند روز در آنجا اقامت داشته باشند. راهبرد بعدی «مدیریت و توسعه حمل‌ونقل» با مقوله‌های فرعی توسعه زیرساخت‌های حمل‌ونقل، مدیریت حمل و نقل هوایی، مدیریت حمل و نقل ریلی و مدیریت حمل و نقل دریایی است. باید توسعه حمل‌ونقل به گونه‌ای باشد که مدیریت سبز را در برداشته و از وارد آمدن آسیب به منابع طبیعی و محیط زیست تا حد ممکن جلوگیری کند. «مدیریت تأسیسات و کسب و کارهای گردشگری ورزشی» به عنوان دیگر راهبرد توسعه گردشگری ورزشی از پنج مقوله فرعی «حمایت از تأسیسات گردشگری ورزشی»، «تسهیل و تشویق سرمایه‌گذاری»، «جذب سرمایه خارجی»، «کارگیری دانش و فضای مجازی در کسب و کارها»، و «نظارت بر تأسیسات گردشگری ورزشی» تشکیل شده است. برای توسعه گردشگری ورزشی نیاز به تأسیسات و کسب‌وکارهای مرتبط است که حمایت از آنها موجب تاب‌آوری آنها در برابر عدم سودآوری در ابتدای تأسیس و نوسانات احتمالی در ایام مختلف مانند دوران هم‌گیری کرونا خواهد شد. این تاب‌آوری که در نتیجه حمایت نهادهای حاکمیتی تقویت می‌شود موجب تشویق سایر افراد برای سرمایه‌گذاری در بخش صنعت گردشگری ورزشی خواهد شد. با این حال در بخش احکام سند راهبردی توسعه گردشگری کشور عنوان شده است: «وزارت نیرو تعرفه آب و برق تأسیسات گردشگری را که دارای مجوز یا پروانه بهره‌برداری معتبر هستند، فارغ از میزان مصرف و نوع کاربری، بر اساس تعرفه‌های بخش صنعت محاسبه و دریافت کند» که این موضوع می‌تواند موجب افزایش بی‌رویه مصرف آب و برق در تأسیسات گردشگری و در نتیجه آسیب رساندن به منابع آبی و انرژی شود که در نقطه مقابل پایداری توسعه قرار دارد. بنابراین تجدید نظر در این حمایت دولت از گردشگری ضروری به نظر می‌رسد و به طور کلی باید دستورالعمل‌هایی برای حمایت از طرح‌های کاهش مصرف منابع تجدیدناپذیر و کاهش مصرف مواد آلاینده محیط زیست تقنین شوند. با توجه به اهمیت منابع انسانی در توسعه گردشگری در الگویی که در این مطالعه تدوین شد، راهبردی با عنوان «مدیریت منابع انسانی» استخراج شد که «جذب متخصصان و جلب مشارکت

آنها» که از مواد ۲۲ و ۱۰۵ برنامه ششم توسعه و سیاست‌های کلی علم و فناوری استخراج شد، و «آموزش و تربیت نیروی انسانی» که از اصل ۴۳ قانون اساسی، ماده ۶۶ برنامه ششم توسعه، راهبرد ۸ نقشه جامع علمی کشور، بخش تدابیر الگوی پایه اسلامی ایرانی پیشرفت، سیاست سوم سیاست‌های اقتصاد مقاومتی و بخش احکام سند راهبردی توسعه گردشگری استخراج شدند به عنوان دو مقوله فرعی برای این راهبرد آورده شده است. نیروی انسانی یکی از محورهای اصلی توسعه است و سرمایه‌گذاری بر روی منابع انسانی موجب تسریع و تضمین توسعه در هر زمینه‌ای خواهد شد و تأثیر مدیریت آن بر توسعه گردشگری در مطالعات زیادی ثابت شده است (کیماسی سلخوری و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۸). بر این اساس در مطالعه حاضر مدیریت منابع انسانی دو مقوله را برای توسعه منابع انسانی مد نظر قرار داده است: نخست آموزش و تربیت نیروی انسانی که در صورت برنامه‌ریزی صحیح در این زمینه افراد متخصص، توانمند و خلاق در امور مرتبط با توسعه پایدار گردشگری ورزشی پرورش خواهند یافت. مقوله دوم اینکه از طریق جذب افراد متخصص در داخل و خارج از کشور حرکت در مسیر دستیابی به توسعه پایدار گردشگری ورزشی به بهترین نحو ممکن صورت گیرد. این افراد متخصص می‌توانند محصول اجرای مقوله نخست باشند. برای توسعه گردشگری ورزشی به کارگیری فناوری‌های نو و همچنین نوآوری در زمینه‌های مختلف مرتبط با صنعت گردشگری ورزشی ضروری به نظر می‌رسد. توسعه علم و فناوری می‌تواند در زمینه محصولات گردشگری ورزشی باشد یعنی جایی که بتوان محصولات گردشگری جدید و یا فناوریانه تولید کرد و یا فناوری را در منابع موجود گردشگری به کار گرفت. در بخش ارائه خدمات مرتبط با گردشگری ورزشی نیز می‌توان از علم و فناوری بهره گرفت. جای دیگری که در حوزه گردشگری ورزشی می‌توان از علم، فناوری و نوآوری در آن استفاده کرد حوزه تبلیغات گردشگری ورزشی است. با توجه به موارد گفته شده «مدیریت علم، فناوری و نوآوری» یکی دیگر از راهبردها تعیین شد که از مقوله‌های فرعی «افزایش کیفیت علم، آموزش و پژوهش»، «حمایت از نوآوری و پژوهش»، «توسعه نوآوری و فناوری»، «دیپلماسی دانش و فناوری»، «توسعه علم و پژوهش‌های مورد نیاز»، و «به کارگیری فضای مجازی و نرم‌افزار» است.

با بکارگیری صحیح راهبردهای الگوی توسعه پایدار

استخراج شده است. منبع مورد استفاده برای مقوله «توسعه متوازن» بخش مأموریت‌ها، ارزش‌ها و اهداف سند راهبردی توسعه گردشگری کشور بود و دارای دو مقوله فرعی «توسعه متوازن سفر» و «توسعه متوازن منطقه‌ای» است. بر این اساس مشاهده می‌شود که توسعه پایدار گردشگری ورزشی باید به گونه‌ای باشد که با توسعه متوازن از بیکاری در همه مناطق کشور بکاهد تا از مهاجرت افراد از مناطق توسعه نیافته جلوگیری کند. با وجود پیامدهای مثبت توسعه گردشگری این صنعت دارای پیامدهای منفی هم است. هیلمان و همکاران^۱ (۲۰۱۷: ۶۶-۵۷)، ویور و لاتون^۲ (۲۰۰۱: ۴۵۵-۴۵۳) توسان^۳ (۲۰۰۲: ۲۵۰-۲۴۷) گزارش دادند که گردشگری به دلیل فشاری که بر منابع بی‌کشش مانند غذا و زمین وارد می‌کند دارای آثار توری است و اغلب برای دسته‌ای از جوامع محلی که مستقیماً در آن دخیل هستند سودمند است اما برای سایر افراد بومی منشا ایجاد برخی مشکلات است. در صورت توسعه متوازن گردشگری ورزشی می‌توان از بروز پیامدهای منفی مانند مهاجرت جلوگیری کرد. رفاه جامعه میزبان و توسعه متوازن پیامدهایی هستند که سازمان جهانی گردشگری بر آن تأکید دارد و در مطالعه حاضر هم دیگر مقوله از مقوله‌های پیامدی «رفاه جامعه میزبان» در نظر گرفته شد. این مقوله از مقوله‌های فرعی «رفاه اقتصادی»، «ارتقای رفاه و نشاط اجتماعی»، «حفظ حقوق جامعه میزبان»، و «تأمین تأسیسات مورد نیاز جامعه میزبان» تشکیل شده است. پیامد ارتقای سطح رفاه و نشاط اجتماعی همسو با نتیجه مطالعه بستان و همکاران است که افزایش رفاه عمومی را در ۱۳ مقاله که زمینه مطالعاتی آنها پیامدهای توسعه گردشگری بود به عنوان اثرات مثبت توسعه گردشگری مشاهده و گزارش داده‌اند (بستان و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۸۰).

علاوه بر خط داستان، دو نظریه حاصل بحث درخصوص الگوی تدوین شده برای توسعه پایدار گردشگری ورزشی است:

نظریه اول: چرخه توسعه پایدار گردشگری ورزشی

«در صورت اتخاذ رویکرد پایداری قوی در توسعه گردشگری ورزشی دو مقوله‌ی «مدیریت و پایداری محیط زیست» و «منابع گردشگری ورزشی» بر روی هم اثر متقابل و مثبت

گردشگری ورزشی پیامدهایی حاصل خواهد شد. با این وجود در الگوی حاضر پیامدها هم از راهبردها اثر می‌گیرند و هم بر راهبردها اثر گذار هستند. به این دلیل که برای توسعه متوازن و پایدار گردشگری ورزشی باید با توجه به پیامدهای برنامه اجرا شده و ارزیابی نتایج اقدام به اصلاح راهبردهای موجود کرد. به عنوان مثال در مقصدی که گردشگری تا حد بحرانی توسعه یافته است بهتر هست که اقداماتی در جهت کاهش ورود گردشگر صورت گیرد مانند افزایش هزینه سفر به مقصد، سهمیه بندی و ...

در مناطقی که ورود گردشگر کم بوده و پایداری محیط زیست با ورود گردشگر به خطر نمی‌افتد باید تمام اقدامات در جهت جذب گردشگر باشد. در مقصد اول نیز می‌توان با اتخاذ راهبردهای صحیح در طول زمان به توسعه گردشگری انبوه پایدار ادامه داد که مستلزم خلاقیت و نوآوری است. پیامدهای الگو شامل «پایداری محیط زیست، منابع طبیعی و انرژی»، «توسعه متوازن»، «توسعه صلح» و «رفاه جامعه میزبان» هستند. «پایداری محیط زیست، منابع طبیعی و انرژی» از مقوله‌های «پایداری محیط زیست»، «پایداری منابع طبیعی و انرژی» و «عدالت بین نسلی در استفاده از منابع طبیعی» شکل گرفته و از چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ و بخش‌های افق، آرمان، تدابیر و مبانی الگوی پایه اسلامی ایرانی پیشرفت استخراج شده است. بستان و همکاران مقالات مطالعات مرتبط با پیامدهای گردشگری را بررسی کردند و گزارش دادند که در ۹ پژوهش حفظ منابع طبیعی از پیامدهای مثبت گردشگری عنوان شده است که با نتایج مطالعه حاضر همسو هستند (بستان و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۶۷). در این مطالعه حفظ منابع گردشگری ورزشی در بخش راهبردها آورده شده است با این وجود حفظ منابع طبیعی را می‌توان به نوعی حفظ منابع طبیعت‌گردی از زیر شاخه‌های گردشگری ورزشی عنوان کرد. این نشان می‌دهد علاوه بر اینکه منبع گردشگری موجب توسعه پایدار گردشگری ورزشی خواهد شد، توسعه پایدار گردشگری ورزشی هم موجب حفاظت از منابع گردشگری و محیط زیست و شکل‌گیری یک چرخه مطلوب خواهد شد. در مطالعه حاضر «توسعه صلح» یکی از پیامدهای توسعه گردشگری ورزشی عنوان شد که همسو با گزارش سازمان جهانی گردشگری است که گزارش داده است توسعه گردشگری موجب توسعه صلح می‌شود. این مقوله از بخش تدابیر الگوی پایه اسلامی ایرانی پیشرفت

1. Hillman, Moyle & Weiler

2. Weaver & Lawton

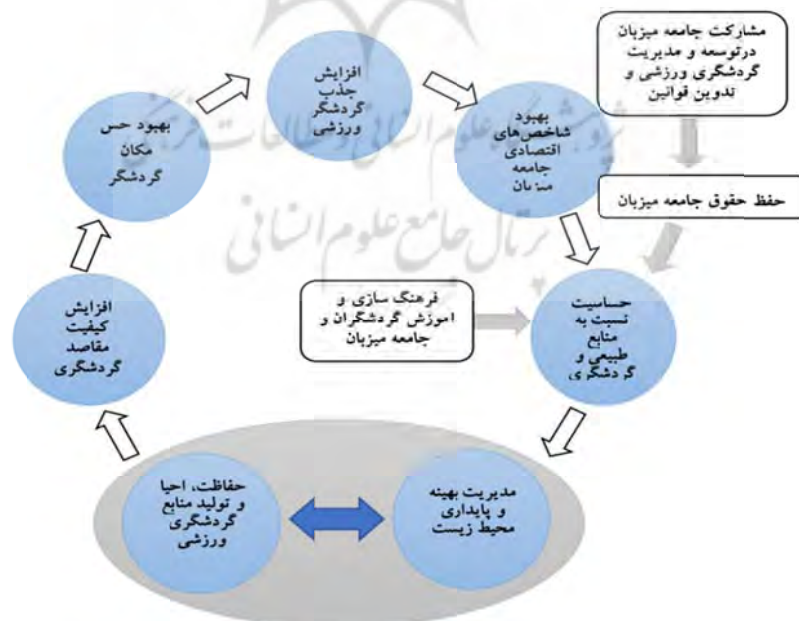
3. Tosun

گردشگری را دارد اتخاذ تصمیمات خاص مانند سهمیه بندی گردشگران را ضروری می داند. نظریه ای که در مطالعه حاضر استخراج شد در این مورد که کسب منفعت اقتصادی موجب اتخاذ تدابیری برای پایداری می شود با نظریه ویور همسو است. با این وجود مشاهده می شود که در نظریه حاصل از مطالعه حاضر بدون توجه به نوع گردشگری اعم از جایگزین یا انبوه، با در نظر گرفتن رویکرد فضایی-جغرافیایی که بر تأمین ساختار فضایی ضروری فعالیت های گردشگری تأکید دارد و رویکرد اجتماع محور در توسعه که برنامه ریزی از پایین به بالا و توسعه درونی اجتماع است را مورد توجه قرار داده است و بر این اساس می توان از ابتدا گردشگری ورزشی را به صورت پایدار توسعه داد. اگر ساکنان به عنوان نقطه کانونی فعالیت برنامه ریزی گردشگری ورزشی مورد توجه قرار می گیرند و آموزش مناسب برای جامعه محلی در خصوص لزوم و الزامات پایداری گردشگری ورزشی انجام شود و آنها در توسعه و مدیریت این صنعت دخیل شوند می تواند در پایداری توسعه گردشگری ورزشی کمک کننده باشند. براساس نظریه استخراج شده در مطالعه حاضر باید آموزش های که به پایداری محیط زیست و منابع گردشگری کمک می کند در بین گردشگران نیز انجام شود.

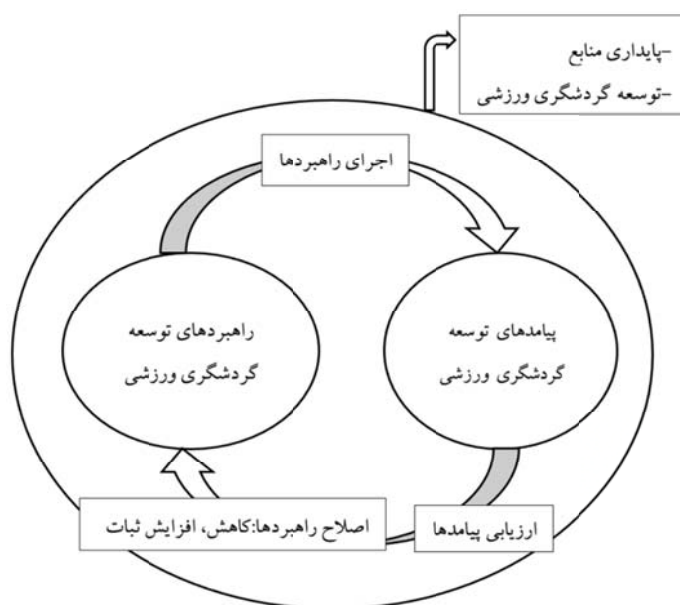
خواهند گذاشت به نحوی که مدیریت محیط زیست موجب توسعه منابع گردشگری ورزشی بویژه در زمینه گردشگری طبیعت اتفاق خواهد شد و با توسعه منابع گردشگری ورزشی پایداری محیط زیست تضمین خواهد شد. بهبود این دو مقوله می تواند موجب افزایش کیفیت محصولات و خدمات گردشگری ورزشی در جامعه میزبان و بهبود حس مکان گردشگر شود و بهبود حاصل شده موجب جذب گردشگر بیشتر که در نتیجه آن شاخص های اقتصادی جامعه میزبان بهبود پیدا می کند. بهبود شاخص های اقتصادی و در کنار آن آموزش و فرهنگ سازی در بین گردشگران و جامعه محلی برای حفاظت از محیط زیست و همچنین مشارکت دادن جوامع محلی در توسعه، مدیریت و تدوین قوانین توسعه پایدار گردشگری ورزشی موجب توسعه فرایند حفاظت از محیط زیست و حفاظت، احیا و تولید منابع گردشگری ورزشی خواهد شد. در صورت رعایت این موارد می توان از همان ابتدا گردشگری ورزشی را در مقاصد هدف با پایداری قوی توسعه داد.

از نظر ویور (۲۰۱۲) صنعت گردشگری انبوه از وضعیت ناپایداری در حال حرکت به سمت پایداری است و علت پایدار شدن گردشگری را کسب منافع اقتصادی معرفی می کند و در شرایطی که گردشگری انبوه امکان آسیب رساندن به مقاصد

نمودار ۲. چرخه توسعه پایدار گردشگری ورزشی

نمودار ۳. اصلاح راهبردهای توسعه گردشگری ورزشی

که شاهد رشد گردشگری در هر مقصد بود. نتایج این مطالعه می‌تواند توسط نهادهای مختلف حاکمیتی شامل نهادهای محلی، استانی و کشوری برای توسعه گردشگری ورزشی براساس اسناد بالادستی مورد استفاده قرار گیرد و برای این منظور باید شرایط مداخله‌گر، زمینه‌ای و پیامدها مورد توجه و بهره‌برداری قرارگیرند تا در نهایت پیامدهای مطلوبی حاصل شود. با این وجود ذکر چند نکته ضروری به نظر می‌رسد. یکی از موضوعات مهم برای توسعه گردشگری ورزشی توسعه منابع گردشگری ورزشی است از این رو به سیاست‌گذاران کشور پیشنهاد می‌شود با رعایت اصول پایداری اقدام به حفظ، احیا و ایجاد منابع گردشگری ورزشی با توجه به مقتضیات فرهنگی، تاریخی و اقتصادی کشور و استفاده از علوم و فنون جدید و همچنین نیروی انسانی متخصص و کارآمد کنند و از طرفی توسعه متوازن این منابع مورد تأکید قرار گیرد تا موجب بهره‌مندی عادلانه از پیامدهای مثبت گردشگری شود و پیامدهای منفی آن به کمترین میزان ممکن برسد. با توجه به اهمیت گردشگری در توسعه کشور باید دقت لازم هنگام تدوین اسناد بالادستی و تقنینی صورت گیرد تا کمترین پیامدهای منفی از توسعه آن حاصل شود. با این وجود جایی که در بخش احکام سند راهبردی توسعه گردشگری کشور عنوان شده است «وزارت نیرو تعرفه آب و برق تأسیسات گردشگری را که دارای مجوز یا پروانه بهره‌برداری معتبر هستند، فارغ از میزان

نظریه دوم: توسعه مقاصد گردشگری و توسعه پایدار گردشگری ورزشی

«برای پایدار شدن توسعه گردشگری ورزشی در مقاصد مختلف، باید راهبردها را با بررسی مستمر پیامدهای به گونه‌ای اصلاح کرد که مقاصد گردشگری در کل کشور برای گردشگران جذاب باشد تا از توسعه فراتر از حد بحرانی برخی مقاصد و توسعه نیافتگی برخی دیگر از مقاصد جلوگیری شود. اصلاح راهبردها می‌تواند با هدف کاهش، افزایش و یا تثبیت میزان ورود گردشگر به یک مقصد و در عین حال افزایش مجموع تعداد گردشگران به کل مقاصد صورت گیرد.» بر اساس این نظریه با توجه به وضعیت مقصد گردشگری ورزشی از لحاظ شکنندگی زیست محیطی می‌توان سه نوع اصلاح در راهبردها اعمال کرد:

۱. افزایشی: هدف اعمال راهبردها به گونه‌ای است که موجب افزایش ورود بازدید کننده به مقصد می‌شود.
  ۲. ثبات: که به دنبال حفظ میزان گردشگر موجود در مقصد است.
  ۳. کاهش: با توجه به رسیدن وضعیت زیست محیطی به حد بحرانی راهبردهایی برای کاهش ورود گردشگر به مقصد انجام می‌شود.
- اجرای راهبردها باید به گونه‌ای باشد که در مجموع ضمن حفظ پایداری منابع شاهد رشد گردشگری در کل کشور بود. از طرفی در دراز مدت هم باید راهبردها به گونه‌ای انتخاب شود

نیست. همچنین باید الگویی برای ارزیابی مستمر اجرای راهبردها و سیاست‌های توسعه پایدار گردشگری ورزشی تدوین شود تا با بررسی پیامدها در کمترین زمان ممکن تغییرات لازم در سیاست‌ها، راهبردها و برنامه‌ها ایجاد شود.

مصرف و نوع کاربری، بر اساس تعرفه‌های بخش صنعت محاسبه و دریافت کند»، می‌تواند موجب افزایش بی‌رویه مصرف آب و برق در تأسیسات گردشگری و در نتیجه آسیب رساندن به منابع آبی و انرژی شود و با اصول پایداری سازگار

منابع

آقاجانی، معصومه، فراهانی‌فرد، سعید (۱۳۹۴). "گردشگری مذهبی و عوامل مؤثر بر آن (مطالعه موردی ایران)". *سیاست‌های راهبردی و کلان*. ۳(۹): ۴۳-۶۶.

امینی، محمدتقی؛ پرهیزگار، محمد مهدی؛ ابوالحسنی، اصغر و خباز باویل، صمد (۱۳۹۷). "تدوین الگوی سه محوری توسعه صنعت گردشگری ایران با تأکید بر ورود گردشگران خارجی". *فصلنامه مطالعات مدیریت راهبردی*. ۹(۳۵): ۷۷-۹۹.

بستان، زهرا، عظیمی هاشمی، مژگان، میرزایی، حسین، اصغری، هادی (۱۳۹۶). "مرور نظام‌مند پیامدهای اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی گردشگری در ایران". *میراث و گردشگری*. ۲(۵): ۱۸۸-۱۶۷.

جهانیان، منوچهر، قرخلو، مهدی، زندی، ابتهال. (۱۳۸۹). "مقدمه ای بر همبستگی ملی با تأکید بر مؤلفه‌های فرهنگ و گردشگری". *نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی (جغرافیای انسانی)*. ۲(۳): ۱۲۲-۱۰۹.

حاتمی‌نژاد، حسین و عیوضلو، داوود (۱۳۹۵). "توسعه گردشگری در ایران". تهران: انتشارات مهکامه.

سوادی، مهدی (۱۳۹۹). "تحلیلی بر عوامل مؤثر توسعه کارآفرینی در محیط‌های شهری با تأکید بر گردشگری تفریحی ورزشی (نمونه موردی: جزیره قشم)". *فصلنامه علمی - پژوهشی پژوهش و برنامه ریزی شهری*. ۱۱(۴۳): ۲۰۱-۱۹۳.

طاهری، مصطفی، انصاری، آذرنوش (۱۳۹۵). "تأثیر ارزش ادراکی دریافت شده و حس مکان بر وفاداری گردشگران (مطالعه موردی: استان همدان)". *مطالعات اجتماعی گردشگری*. ۴(۸): ۱۸۰-۱۵۵.

علوی، سید حسین سنایی، محمد، فخری، فرنز (۱۳۹۹). "طراحی مدل توسعه ورزش‌های دریایی در جذب گردشگران استان مازندران"، *نشریه آموزش علوم دریایی*. ۳(۷): ۱۷۶-۱۸۸.

فراهانی، ابوالفضل؛ اصفهانی، نوشین؛ زارعی، محسن و خالقی

آرانی، حسین (۱۳۹۳). "نقش مقاصد در توسعه صنعت گردشگری ورزشی در یک دوره پنج‌ساله در امارت ابوظبی". *نشریه مدیریت ورزشی*. ۶(۲): ۲۳۰-۲۱۵.

قلیان، محمد و مدی، حسین (۱۳۹۹). "بررسی مؤلفه‌های مؤثر بر حس مکان در توسعه طبیعت گردی ساحلی جزایر جنوبی ایران (مطالعه موردی: جزیره هندورابی)". *فصلنامه علوم و تکنولوژی محیط زیست*. ۲۲(۳): ۳۶۳-۳۷۹.

قیامی‌راد، امیر؛ محرم‌زاده، مهرداد و حسین پور، باقر (۱۳۸۷). "«رابطه دیدگاه مدیران ورزشی و مدیران گردشگری کشور و عوامل گردشگری ورزشی در ایران». *المپیک*. ۲(۱۶): ۵۱-۶۱.

کروبی مهدی، زندی، ابتهال (۱۳۹۰). "گردشگری و همبستگی ملی، اثرات و روابط متقابل". *گردشگری و توسعه*. ۱(۱): ۱۴۳-۱۲۲.

کریمی، جواد؛ سلطانیان، لیلا و بجانی، ابوالفضل (۱۳۹۹). "طراحی مدل توسعه گردشگری ماجراجویانه ورزشی؛ نظریه داده بنیاد". *مطالعات مدیریت ورزشی*. ۱۲(۶۰): ۸۲-۶۱.

کمیجانی، اکبر و سلاطین، پروانه (۱۳۸۷). "تأثیر حکمرانی خوب بر رشد اقتصادی در گروه کشورهای منتخب OPEC و OECD". *مدل سازی اقتصادی*. ۲(۶۶): ۲۴-۱

کیانی‌سلمی، صدیقه و بسحاق، محمدرضا (۱۳۹۶). "شناسایی اثرات گردشگری و نقش آن در توسعه شهری کاشان". *مطالعات شهری*. ۶(۲۵): ۴۴-۳۱.

کیماسی سلخوری، کوروش؛ سلیمانی، مجید و احمدی، سیروس. (۱۳۹۸). "بررسی تأثیر فناوری اطلاعات، مدیریت منابع انسانی، کارآفرینی سازمانی بر توسعه پایدار گردشگری ورزشی بر اساس مدل کارمن". *مطالعات راهبردی ورزش و جوانان*. ۱۸(۴۵): ۰-۰.

مقصودی، مجتبی و ارسیا، بابک (۱۳۸۸). "جایگاه گردشگری در تعمیق همبستگی ملی در ایران". *مطالعات ملی*.

مصرف و نوع کاربری، بر اساس تعرفه‌های بخش صنعت محاسبه و دریافت کند»، می‌تواند موجب افزایش بی‌رویه مصرف آب و برق در تأسیسات گردشگری و در نتیجه آسیب رساندن به منابع آبی و انرژی شود و با اصول پایداری سازگار

- هنرور، افشار؛ غفوری، فرزاد؛ فرزام و شریفیان، اسماعیل. (۳۷)۱۰، ۹۹-۱۱۸.
- ۱۳۸۶). "عوامل مهم در بازاریابی گردشگری ورزشی در ایران". *المپیک*، ۴، ۳۱-۴۴.
- Aghajani, M. & Farahanifard, S. (2015). "Religious Tourism and Effective factors on it (Case Study Iran)". *Quarterly Journal of The Macro and Strategic Policies*, 3(9), 43-66. (in persian).
- Alavi, S. H., Sanaee, M. & Fakhri, F. (2020). "Designing a Model for the Development of Water Sports in Attracting Tourists to Mazandaran Province". *Journal of Marine Science Education*, 7(3), 176-188. (in persian).
- Amini, M., Parhizgar, M. M., Abolhassani, A. & Khabaz Babil, S. (2018). "Development of a Three-Axis Model for the Development of Iran's Tourism Industry with Emphasis on the Arrival of Foreign Tourists". *Quarterly Journal of Strategic Management Studies*, 9(35), 77-99. (in persian).
- Bostan, Z., Azimi Hashemi, M., Mirzaei, H. & Asghari, Hadi. (2007). "Systematic Review of Economic, Social And Environmental Consequences of Tourism in Iran". *Heritage and Tourism*, 2(5), 167-188. (in persian).
- Creswell, J. W. (2015). "Educational Research: Planning, Conducting, and Evaluating Quantitative and Qualitative Research (5nd edition)". *Pearson*.
- Estol, J. & Xavier, F. (2016). "European Tourism Policy: Its Evolution and Structure". *Tourism Management*, 52, 230-241.
- Farahani, A, Isfahani, N, Zarei, M, Khaleghi Arani, H. (2014). "The Role of Destinations in the Development of the Sports Tourism Industry Over a Five-Year Period in the Emirate of Abu Dhabi". *Journal of Sports Management*, 6(2), 215-230. (in persian).
- Fletcher, J., Fyall, A., Gilbert, D. & Wanhill, S. (2018). "Tourism: Principles and Practice". Sixth Edition. *United Kingdom: Pearson*.
- Ghiamirad, A., Moharamzadeh, M. & Hosseinpour, B. (2008). "The Relationship Between The Viewpoint Of Sport And Tourism Directors And Authorities And Sport Tourism Factors In Iran". *Olympic*, 16(2), 51-61. (in persian).
- Ghotnian, S., Najafizadeh, M. & Roughani, M. (2013). "Factors of Sustainable Development of Sports Tourism: Identifying Barriers and Outlines". *International Research Journal of Applied and Basic Sciences*, 4(9), 2598-2601.
- Gibson, H. (1998). "Sport Tourism: A Critical Analysis of Research". *Sport Management Review*, 1(1), 45-76.
- Golja, T. & Krstinic Nizic, M. (2010). "Corporate Social Responsibility in Tourism- the Most Popular Tourism Destinations in Croatia: Comparative Analysis". *Management: Journal of Contemporary Management Issues*, 15(2), 107-121.
- Gozalova, M., Shchikanov, A, Vernigor, A., & Bagdasarian, V. (2014). "Sports Tourism". *Polish journal of sport and tourism*, 21(2), 92-96.
- Hall, C. M. & Page S. J. (2000). "Tourism in South and Southeast Asia". *Issues and cases*. New York: Butterworth-Heinemann.
- Hatami Nezhad, H. & Eivazlo, D. (2016). "Tourism Development in iran". Tehran. Mahkameh.
- Hediger, W. (2000). "Sustainable Development and Social Welfare". *Ecological Economics*, 32(3), 481-492.
- Higham, J. & Hinch, T. (2006). "Sport and Tourism Research: A Geographic Approach". *Journal of Sport & Tourism*, 11(1), 31-49.
- Hillman P., Moyle B. D. U. & Weiler, B. (2017). "Perceptions of Impacts and Development in a Cultural Tourism Hub:

- Ubud, Bali. In: Saufi A. Andilolo I., Othman N., Lew A (eds)". *Balancing Development and Sustainability in Tourism Destinations*. Singapore: Springer.
- Hinch, T. & Higham, J. (2014). "Sport Tourism Development". *Channel View Publications*.
- Honarvar A., Ghafouri, F., Farzan, F. & Sharifian, E. (2008). "Main Factors In Sport Tourism Marketing In Iran". *Olympic*, 15(4), 31-44. (in persian).
- Jahanian, Ma. (2016). "The Role of the Government in the Development of Iran's Tourism Economy with a Focus on the Resistance Economy". *Journal of Tourism and Development*, 5(9), 156-177.
- Jahanian, Manouchehr. Qarakhloo, Mehdi. Zandi, Ebtehal. (2010). "VIntroduction to National Solidarity with Emphasis on the Components of Culture and Tourism". *New Attitudes in Human Geography (Human Geography)*, 2(3), 109-122. (in persian).
- Joppe, M. (2018). "Tourism Policy and Governance: Quo Vadis?". *Tourism Management Perspectives*, 25, 20-204.
- Karimi, Javad. Soltanian, Leila. Bejani, Abolfazl (2020). "Designing a Model for the Development of Adventure Sports Tourism, Foundation data theory". *Sports Management Studies*, 12(60), 61-82. (in persian).
- Karroubi, M. & Zandi, I. (2010). "Tourism and National Solidarity, Effects and Interactions". *Tourism and Development*, 1(1), 122-143. (in persian).
- Khoa Nam, Nhu Binh. (2019). "Phu Quoc is a Severe Shortage of Tourism Workers". Source: <https://Tuoitre.Vn/Richcountry-Lack-Harsh-Time-Travel-20191111080823418.Html>.
- Kiani Salmi, S. & Bashaq, M. R. (2017). "Identifying the Effects of Tourism and its Role in Kashan Urban Development". *Urban Studies*, 6(25), 31-44. (in persian).
- Kimasi Salkhori, K., Soleimani, M. & Ahmadi, S. (2018). "Study of the Impact of Information Technology, Human Resource Management, Organizational Entrepreneurship on The Sustainable Development of Sports Tourism Based on the Carmen Model". *Strategic Studies of Sports and Youth*. 18(45), 1-26. (in persian).
- Komijani, A. & Salatin, P. (2008). "The Impact of Good Governance on Economic Growth in OPEC and OECD Selected Countries". *Economic Modeling*, 2(66), 1-24. (in persian).
- Kurtzman, J. (2005). "Economic Impact: Sport Tourism and the City". *Journal of Sport & Tourism*, 10(1), 47-71.
- Lie, P. & Napal, S. K. (2006). "Local Perspectives of Ecotourism Development in Tawushan Nature Reserve, Taiwan". *Journal of Tourism Management*, 27(66), 1117-1129.
- Maghsoudi, M. & Arsia, B. (2009). "The Place of Tourism in Deepening National Solidarity in Iran". *National Studies*, 10(37), 99-118. (in persian).
- Marumo, K., Lubbe, S. & Pelsler, T. (2015). "Sport Tourism as a Developmental Initiative in the Economy of Mafikeng". *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure (AJHTL)*, 4(2), 1-11.
- Moeinfar, M., Shoushinasab, P. & Kazemnejad, A. (2014). "Strategies for Recreational Sport Tourism Development in Iran". *Sport Management and Development*, 3(2), 1-17. (in persian).
- Mousavi, R., Omid Najaf Abadi, M., Mirdamadi, M. & Farajollah Hosseini, S. (2021). "A Model of Sustainable Sport Tourism Development with Rural Sports and Local-Native Games Approach". *Tourism Management Studies*, 16(55), 257-291. (in persian).
- Naimi Majd, Mahboubeh; Naimi Majd, Arezoo. (2019). "Sustainable Tourism Futures Research, a New Approach in a Resilient Economy (Case Study: Tourism

- and Hotel Industry Experts)". *Quarterly Journal of Management Futurology*, 30(1), 200-212. (in persian).
- Nasseh, N. & Taghavi, L. (2019). "Sustainable Tourism Indicators in Achieving Economic, Social, Cultural and Environmental Values: Presenting Solutions for the Devastating Effects". *Human & Environment*, 17(3), 25-39. (in persian).
- Nilsen, H. R. (2010). "The Joint Discourse 'Reflexive Sustainable Development - From Weak Towards Strong Sustainable Development'". *Ecological Economics*, 69, 495-501.
- Qalyan, M. & Madi, H. (2020). "Study Of Effective Components on the Sense of Place in the Development of Coastal Nature Tourism in the Southern Islands of Iran (Case study: Hindurabi Island)". *Quarterly Journal of Environmental Science and Technology*, 22(3), 363-379. (in persian).
- Safdel, Hasan. (2019). "Identifying the Effective Factors of Sports Tourism and Presenting its Development Model". *Doctoral Dissertation, Payame Noor University*, Postgraduate Center. (in persian).
- Savadi, M. (2021). "An Analysis of the Factors Affecting the Development of Entrepreneurship in Urban Areas Emphasizing on Sport Tourism". *Journal of Research and Urban Planning*, 11(43), 193-208. (in persian).
- Sharpley, R. & Telfer, D. J. (2015). "Tourism and Development: Concepts and Issues Clevedon". *Channel View Publications*.
- Sharpley, R. (2009b). "Tourism, Development and the Environment: Beyond Sustainability?". *London: Earthscan*.
- Simon hudson. (2003). "Sport and Adventure Tourism". *New York: The Haworth Hospitality Press*.
- Sook Fun, F., Chiun, L. M., Songan, P. & Nair, V. (2014). "The Impact of Local Communities' Involvement and Relationship Quality on Sustainable Rural Tourism. in Rural Areas". *Social and Behavioral Sciences*, 144, 60-65.
- Strauss, Anselm L. & Corbin, Juliet (2014). "Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques". *Sage Publications*, (4nd edition). California: Sage.
- Taheri, M. & Ansari, A. (2006). "The Effect of Perceived Perceptual Value and Sense of Place on Tourist Loyalty (Case Study: Hamadan province)". *Social Studies of Tourism*, 4(8), 155-180. (in persian).
- Tosun, C. (2002). "Host Perceptions of Impacts: A Comparative Tourism Study". *Annals of Tourism Research*, 29(1), 231-253.
- Weaver, D. & Lawton, L. (2001). "Resident Perceptions in the Urban -Rural Fringe". *Annals of Tourism Research*, 28(2), 349-458.
- Weed, M. E. (2003). "Why the Two Won't Tango: Explaining the lack of Integrated Policies for Sport and Tourism in the UK". *Journal of Sport Management*, 17(3), 258-283.
- Weiss, Hadi. (2017). "Study of Tourism Industry Policy in the Upstream Laws of the Islamic Republic of Iran". *Quarterly Journal of Strategic Studies in Public Policy*, 7(25), 93-112. (in persian).
- William F. Theobald. (2005). "Global Tourism". Third edition. USA: Elsevier.
- Zarei, Siddiq. (2005). "Analytical Study of Sports Tourism in Tehran". *Master Thesis in Physical Education*, Islamic Azad University, Science and Research Branch of Iran. (in persian).
- Zargham, Boroujeni Hamid. Sedaghat, Maryam. (2018). "A Process Model for Sustainable Tourism Development of Islamic Republic of Iran (A Grounded Theory Model Based on Five-Year Economic, Social and Cultural Plans of

Iran)". *Tourism and Development*, 7(3), 25-73. (in persian).

Ziaee, Mahmood, & Diako, Abbas. (2018). "Sustainable Tourism Development

Approaches and Challenges: Concepts and Practices". *Tourism Planning and Development Magazine*, 7(24), 8-37.

COPYRIGHTS

© 2023 by the authors. Lisensee PNU, Tehran, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY4.0) (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>)

